

Έτος Β΄.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ 1874.

Φυλ. Θ΄.

Η ΑΡΧΑΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ.

Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ὄρθην ἐκφέρει γνώμην λέγων ὅτι οὐδὲν ὑπῆρξεν ἔθνος, εἴτε πεπολιτισμένον εἴτε βάρβαρον, μὴ θεωροῦν ἑαυτὸ ὡς τὸ ἀρχαιότατον, καὶ μὴ ἀνάγον συνάμα καὶ τὰ χρονικὰ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀρχῆς αὐτῆς τοῦ κόσμου.

Ὁ Βῆρρων ἐν τῷ ἀξιολόγῳ συγγράμματι αὐτοῦ, τῷ «*Rerum Divinarum et Humanorum*» ἦτοι «περὶ θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων,» τῷ δι' ἡμᾶς ἀπολεσθέντι ὑπὸ τῆς φθορᾶς τοῦ χρόνου, διήρει ἀπάσας τὰς ἐποχὰς, τὰς ἀλληλοδιαδόχως συμπληρωθείσας ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ παντός, εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους· πρώτην τὴν ὑπὸ σκότους περικεκαλυμμένην, δευτέραν, τὴν ὑπὸ μύθων παραμορφωμένην, καὶ τρίτην τὴν ὑπὸ τῆς ἱστορίας λελαμπρυσμένην. Οἱ Αἰγύπτιοι ὡσαύτως διήρουν τὴν ἱστορίαν των εἰς τρεῖς ὁμοίας ἐποχὰς,

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Θ΄.)

τὴν τῶν Θεῶν, τὴν τῶν ἡρώων καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων. Πρὸς τὰς τρεῖς δὲ ταύτας ἐποχὰς ἔλεγον ὅτι συνυπῆρχον καὶ τρεῖς γλώσσαι ἀντιστοιχοῦσαι, ἡ ἱερογλυφικὴ ἢ γλῶσσα τῶν Θεῶν, ἡ συμβολικὴ ἢ γλῶσσα τῶν ἡρώων καὶ ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, δι' ἧς οἱ ἄνθρωποι ἐξέφραζον τὰς ἰδέας των περὶ τῶν καθημερινῶν τοῦ βίου ἀναγκῶν.

Ἄν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐξετάσωμεν τὰς πρὸς τὴν ἀρχαιότητα ἀξιώσεις τῶν ἀρχαίων ἔθνων, εὐρήσομεν ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἰδίως οὐ μόνον ἀντεποιούντο λίαν ὑπερβαλλούσης ἀρχαιότητος, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ ὑπολογισμοὶ αὐτῶν ἦσαν σφαλεροί. Τὸ νὰ προβῶμεν λοιπὸν εἰς τὴν ἐξέτασιν ταύτην οὐκ ἔσται ἀλυσιτελες, καθόσον δι' αὐτῆς θέλομεν προσεγγίσει εἰς δύο κλάδους μαθήσεως, ἦτοι θέλομεν γνωρίσει εἰς ποίαν ἐποχὴν καὶ εἰς ποίαν χώραν ἀποδοτέον τὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου θέλομεν ἰδεῖ τὰς ἀποδείξεις, ἐφ' ὧν στηρίζεται τὸ θρησκευτικὸν ἡμῶν σύστημα.

Ὁ περίφημος *Sir John Marsham* ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ

« Canon Chronicus, Aegyptiacus, Ebraicus, Graecus » ἤτοι « Χρονικά Αἰγυπτίων, Ἑβραίων καὶ Ἑλλήνων, » ἐν ᾧ προσπαθεῖ νὰ διασαφήσῃ τὰς περὶ τῶν ἀρχαίων δυναστειῶν καὶ γεγονότων περιπλοκούς παραδόσεις τῶν πρώτων τῆς ἱστορίας περιόδων, φρονεῖ ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν τὸ πρῶτον ἔθνος τὸ συστήσαν ἠρησκευτικούς τε καὶ πολιτικούς θεσμούς, καὶ ὅτι αἱ ἱεροτελεστία αὐτῶν ὡς ἐπίσης καὶ οἱ κυβερνητικοὶ κανονισμοὶ μετηνέχθησαν καὶ εἰς ἄλλους λαοὺς καὶ εἰς αὐτοὺς τέλος τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες μετὰ τινῶν ἀλλοιώσεων περεδέξαντο αὐτούς. Ἀλλ' ἡμεῖς, πιστοὶ ὄντες ὀπαδοὶ τῆς ἱερογραφικῆς παραδόσεως, καθ' ἣν οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν ὁ πρῶτος λαὸς καὶ ὁ Ἀδάμ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὀφείλομεν ἵνα ἐπιφράξωμεν τὰ ὧτα ἀπέναντι τῶν πιστωτικῶν λόγων τῆς τοιαύτης διαβεβαίωσεως. Καίτοι οὕτω πράττοντες δὲν νομίζομεν ὅτι ὑπὲρ τὸ δέον ἐμφοροῦμεθα ὑπὸ τῆς πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφήν πίστεως· καθότι ἐκ πρώτης ὄψεως οἱ Αἰγύπτιοι δὲν φαίνονται γενόμενοι λαὸς τῆς ὑψηλῆς ταύτης ἀρχαιότητος· εἶδῃ καὶ ἐγένοντο, οὐ μεγάλας ἐκ τούτου ὀφελήθησαν. Κλήμης μάλιστα ὁ Ἀλεξανδρεὺς μετὰ τῶν πολλῶν πληροφοριῶν, ἠρησκευτικῶν, ἔθνικων, ἱστορικῶν, ἀνεκδοτικῶν τε καὶ διδακτικῶν, ἃς παρέχει ἡμῖν, ἐν τῷ περὶ « Στρωματέων Λόγων » βιβλίῳ του λέγει ὅτι τὰ βιβλία τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, τὰ περὶ τὰ τεσσαράκοντα δύο συμποσούμενα, περιελάμβανον τοὺς μεγίστους παραλογισμοὺς περὶ τε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἀστρονομίαν. Ὁ Γαλνός, ἀξιοπιστός πρὸς τοῦτο μάρτυς, λέγει ὅτι ἡ ἱατρικὴ αὐτῶν ἐπιστήμη ἦν σειρὰ ἀγυρτίων καὶ γελοιωδῶν τεχνασμάτων. Ἡ ἠθικὴ αὐτῶν ἦν ἐλδεδιητημένη καὶ ἀκόλαστος, ἡ δὲ θεολογία τῶν συνέκειτο ἐκ δεισιδαιμονικῶν καὶ μαγικῶν ἐπωδῶν. Παρ' αὐτοῖς αἱ τέχναι διετέλουν ἐν τῇ νηπιότητι αὐτῶν. Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν πυραμίδων αὐτῶν, δύναται τις βεβαίως νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ τερατῶδες αὐτῶν ὕψος οὐδόπως ἐστὶν ἀσυμβίβαστον

πρὸς τὸν ἐπίσης τερατώδη βαρβαρισμὸν αὐτῶν. Ἀληθῶς εἶπειν, οἱ Αἰγύπτιοι ὀφείλουσαν τὴν περὶ σοφίας αὐτῶν φήμην εἰς τὴν περιδοξὸν Ἀλεξάνδριαν. Ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου πόλις αὕτη, συνενώσασα τὴν ἀγγίνοιαν τοῦ Ἀφρικανοῦ μετὰ τῆς εὐφυίας τοῦ Ἑλληνοῦ, παρήγαγε φιλοσόφους ἐντριβεῖς εἰς θεολογικά ζητήματα. Φημιζομένη ὡς « Μήτηρ τῶν Ἐπιστημῶν », παρὰ δὲ τοῖς Ἑλλησι χαρακτηριζομένη ὑπὸ τὴν κατ' ἐξοχὴν προσωνομίαν « ἡ Πόλις » εἶδε τὸ Μουσεῖον αὐτῆς περιελθὼν εἰς τοιαύτην εὐκλείαν, εἰς οὗαν ἡ Ἀκαδημία, τὸ Λύκειον καὶ ἡ Στοὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἐνταῦθα ἐδιδάχθη ὁ μέγας ἱερεὺς Μανέθων, ὅστις μεθρημήνευσεν ἅπανσαν τὴν ἱστορίαν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ ἕξοχον φυσιοθεολογικὴν ἔσοφον, καθ' ἣν τρόπον καὶ οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι ἀπέδωκαν ταῖς ἔθνικαῖς αὐτῶν μυθολογίαισι τμημασίαν ὄλως φιλοσοφικῆν. Ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἐμπορικῷ σταθμῷ τῆς τε Μεσογείου καὶ τῆς Ἀνατολῆς, λαὸς τοσοῦτον κενόδοξος, τοσοῦτον ἀκόρεστος νέων δεισιδαιμονικῶν, τοσοῦτον ἐμπεφορημένος ὑπὸ τῆς προκαταλήψεως περὶ τῆς τερατῶδους τοῦ ἔθνους του ἀρχαιότητος καὶ τῶν μεγάλων κατακτήσεων τῶν βασιλέων αὐτοῦ, ἀγνοῶν ἄλλως τε ὅτι καὶ ἕτερα ἔθνη ἠδύναντο νὰ συλλάβωσιν ὁμοιομόρφους ἰδέας περὶ μυθολογίας, ἐνόμισε φυσικῷ τῷ λόγῳ ὅτι ἅπαντες οἱ θεοὶ τῶν ἄλλων λαῶν τῶν μετ' αὐτοῦ ἐμπορευομένων ἔσχοσαν Αἰγυπτιακὴν καταγωγὴν· βλέπων ὅτι ἕκαστον ἔθνος εἶχε τὸν Δία καὶ τοὺς Ἡρακλεῖς του, ἀφίκετο εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἀμμων Ζεὺς αὐτοῦ ἦν ὁ ἀρχαιότατος πάντων καὶ ὅτι ἕκαστος Ἡρακλεῖς προσωνομάσθη οὕτω κατὰ μίμησιν τοῦ Αἰγυπτίου Ἡρακλεῶς.

Ἀλλ' ἃς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀρχαιότητος. Διόδωρος ὁ Συκελιώτης λέγει ὅτι αὕτη συνέκειτο ἐκ 2,000 ἐτῶν. Ὁ Ἰάκωβος Κάπελλος ἐν τῇ « Ἰερᾷ καὶ Αἰγυπτιακῇ ἱστορίᾳ » αὐτοῦ κατὰ κράτος ἀνασκευάζει τὴν γνήμην τοῦ Διοδώρου. Ὁ Ποιμαντὴρ (Poemander =

Ποιμῆν), βιβλίον ἀποδιδόμενον τῷ Αἰγυπτίῳ Ἑρμῇ τῷ Τρισμεγίστῳ καὶ ἐμπεριέχον τὰς θεολογικὰς δοξασίας τοῦ μυθώδους τούτου ἀνδρός, δὲν ἀποδεικνύει τὴν ἀρχαιότητα ταύτην σαφέστερον τοῦ Διοδώρου. Ἀλλ' ὁ Ποιμαντὴρ εἶναι προφανὲς σύγγραμμα ψευδολογιῶν. Ὁ Σωμαΐσιος τὸ θεωρεῖ ὡς μίαν φύρδην μίγδην συλλογῆν, ὁ δὲ Κασσωβὼν διςχυρίζεται ὅτι οὐδὲμία θεολογικὴ διδασκαλία ἐστὶν ἀρχαιότερα τοῦ Πλατωνισμοῦ. Ἡ περὶ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῶν πλάνη τῶν Αἰγυπτίων προήλθεν ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς, τοῦ ὑπερμεγαθύοντος συνήθως τὰ πράγματα, ἄπερ ἀγνοεῖ, καὶ τὰ περιωρισμένα ἀπερίοριστα καθιστάντος. Κεκλεισμένος τις ὢν ἐντὸς στενοῦ, ἀλλὰ λίαν ζοφεροῦ θαλάμου φαντάζεται αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς φρίκης τοῦ σκότους εὐρύτερον τοῦ ὄντος· τότε δὲ μόνον ἀπαλλάσσεται τῆς ἀπάτης, ὅτε, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, αἰσθάνεται ὅτι ἐγγίζει τοῖχον.

Οἱ Σίνοι (Κινέζοι) ὑπῆρξαν ἐπίσης μαρτοὶ, ὡς οἱ Αἰγύπτιοι, εἰς τὰ περὶ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῶν, καὶ ἡ ἀπάτη των ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐπήγαγεν. Ἀπέκλειον οὗτοι τοὺς ξένους τῆς εἰσόδου τῆς χώρας των, ὡς καὶ οἱ Αἰγύπτιοι μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Ψαρματίχου καὶ οἱ Σκυθία μέχρι τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δαρείου υἱοῦ τοῦ Ὑστάσπου. Ἰησοῦται τινὲς ἐξύμνησαν τὴν ἀρχαιότητα τοῦ Κομφουκίου, διατεινόμενοι ὅτι ἀνέγνωσαν βιβλία Σινικά ἐκδοθέντα πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἕτεροι συγγραφεῖς ἀξιοπιστότεροι λέγουσιν ὅτι ὁ Κομφούκιος ἤμαζε πέντε αἰῶνας μόνον πρὸ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς καὶ βεβαίως ὅτι οἱ Σίνοι δύο γενεὰς μόνον πρὸ τῶν Εὐρωπαίων εἶχον ἐφεύρει τὴν τυπογραφίαν.

Ἐν τῇ διαμάχῃ ταύτῃ, τῇ μετὰ τῶν ἐθνῶν ὡς πρὸς τὸ περὶ ἀρχαιότητος ζήτημα, οἱ Σκυθία κατέσχον τὴν πρώτην θέσιν πρὸ τῶν Αἰγυπτίων. Ὁ Ῥωμαῖος ἱστορικὸς Ἰουστίνος ἐν τῇ Παγκοσμίῳ αὐτοῦ ἱστορίᾳ ἀρχεῖται τοποθετῶν πρὸ τῶν Ἀσσυρί-

ων Βασιλέων τὸν Σκύθην Τάναϊν καὶ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν. Ὁ Τάναϊς ἐκστρατεύει πρῶτος μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν χώραν ταύτην τὴν τοσοῦτον καλῶς ὠχυρωμένην κατὰ πάσης ξένης εἰσβολῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σέσωστριν μετὰ στρατοῦ οὐχ' ἦτον πολυαριθμοῦ ὄρμᾳ πρὸς ὑποδοῦλαιαν τῆς Σκυθίας, ἥτις ὅμως διατελεῖ οὔσα ἀγνωστος μέχρι τῆς τοῦ Δαρείου εἰσβολῆς. Καὶ ἐνῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ πολιτισμὸς μεγάλως ἤμαζε παρὰ τοῖς Πέρσαις, ἡ Σκυθία διετέλει ἐν τοιαύτῃ βαρβάρῳ καταστάσει, ὅστε ὁ λαὸς αὐτῆς οὐδὲ διὰ τῶν ἱερογλυφικῶν χαρακτήρων ἠδύνετο νὰ ἐκφράξῃ τὰς ἰδέας του. Οἱ δύο προρρηθέντες κατακτηταὶ Τάναϊς καὶ Σέσωστριν πορεύονται διὰ τῆς Ἀσίας μετὰ τῶν πολεμικῶν αὐτῶν σιφῶν, χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ καθυποτάξωσιν αὐτὴν ὑπὸ τὸ κράτος οὔτε τῶν Σκυθῶν οὔτε τῶν Αἰγυπτίων. Διαμένει ὅθεν ἡ ἡπειρος αὕτη τοσοῦτον ἀνεξάρτητος, ὅστε μετὰ παρέλευσιν χρόνων βλέπομεν ἀναφωσμένην ἐξ αὐτῆς τὴν πρώτην τῶν τεσσάρων ἐνδοξοτάτων μοναρχιῶν — τὴν τῶν Ἀσσυρίων.

Αἱ ἀξιώσεις τῶν τελευταίων τούτων πρὸς ὑψηλὴν ἀρχαιότητά εἰσιν αἱ πιθανότεραι ἀπάντων τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν. Ἐν πρώτοις ἡ χώρα αὐτῶν κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόσμου. Ἔστι δὲ γνωστὸν, ὡς ἐπίσης καὶ εὐἀπόδεικτον, ὅτι αἱ γῶραι αἱ κατοικηθεῖσαι πρῶται, ἦσαν μεσόγειοι, αἱ δὲ μετ' αὐτὰς παραθαλάσσιοι. Τὸ ἔθνος τῶν Ἀσσυρίων συνέστη, ἐπὶ Νίνου ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Χαλδαίων, τῶν πρώτων σοφῶν τῆς ἐθνικῆς ἀρχαιότητος· καὶ οὕτω τὸ ὄνομα τῶν τελευταίων συνεχανεῦθη εἰς τὸ τῶν πρώτων. Ἀλλὰ καὶ οἱ Χαλδαῖοι ὡσαύτως σφαλερὰς ἐποιήσαντο ἀξιώσεις πρὸς τὴν ἀρχαιότητα. Διςχυρίζοντο ὅτι διετήρησαν ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις 18,000 ἐτῶν. Ὁ Ἰώσηπος ἐδίδε πίστιν εἰς τὰς προκατακλυσμαίας ταύτας θεωρίας, λέγων ὅτι διεσώθησαν αὐταὶ ἀβλαβεῖς ἐκ τοῦ Μεγάλου Κατακλυσμοῦ ὡς γραφείσαι ἐπὶ δύο

στηλών, τῆς μιᾶς μαρμαρίνης, τῆς δ' ἐτέρας ἐξ ὀρειχάλκου.

Οἱ Ἑβραῖοι ἀφ' ἐτέρου ξένοι διεκτελοῦντες πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη, ὡς ὁ τε Ἰώσηπος καὶ ὁ Λακτάντιος μαρτυροῦσιν, ἤγνούουν οὐχ ἤττον ἢ οἱ ἄλλοι λαοὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ἅτινα παρήλθον ἀπὸ τῆς Κοσμογονίας, καθόσον οὗτος συνεποσούτο παρ' αὐτοῖς εἰς περίπου 4500 ἔτη. — σμικροτάτος ἀριθμὸς, ἀντιπαρβαλλόμενος πρὸς τοὺς τερατώδεις ὑπολογισμοὺς τῶν Χαλδαίων, Σκυθῶν, Αἰγυπτίων καὶ Σινῶν.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν ὁ πρῶτος λαὸς καὶ ὅτι ἀπ' ἀρχῆς διετήρησαν ἀναλλοίωτον τὴν πορείαν τῆς ἱστορίας αὐτῶν. Ὀφείλομεν ὅθεν νὰ τοποθετήσωμεν αὐτοὺς πρώτους εἰς τὸ περιῆται ἀρχαιότητος κεφάλαιον. Μετὰ τοὺς Ἑβραίους θὰ ἐθέτομεν τοὺς Χαλδαίους καὶ τοὺς Σκυθας, καὶ μετ' αὐτοὺς καὶ τοὺς Φοίνικας. Οἱ τελευταῖοι δ' οὗτοι ὀφείλουσαν νὰ προηγηθῶσι τῶν Αἰγυπτίων, καθότι κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ Φοίνικες μετέδωκαν αὐτοῖς τὰς ἀστρονομικὰς γνώσεις (ἅσπερ καὶ αὐτοὶ οὗτοι παρέλαβον ἐκ τῶν Χαλδαίων) ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς ἀλφαιτικὸς χαρακτῆρας.

Παραδεχόμενοι λοιπὸν τὴν χρονολογίαν τῶν Ἑβραίων ὡς ὀρθὴν, προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ νὰ συνδιαλλάξωμεν αὐτὴν μετὰ τῶν ἀντιθέτων ὑπολογισμῶν τῶν ἐθνικῶν λαῶν.

Ἡ ἱστορία τοῦ Κόσμου, δυνάμεθα εἰπεῖν, ἄρχεται μετὰ τὸν Κατακλυσμόν. Ἡ ἐπεληθούσα σύγχυσις τῶν γλωσσῶν ἐγένετο μεταξὺ τοῦ λαοῦ τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ καταγομένου ἐκ τοῦ Σὴμ. Ἄλλ' οἱ ἀπόγονοι τῶν ἐτέρων δύο υἱῶν τοῦ Νῶε, Χάμ καὶ Ἰάφεθ, διεσπαρμένοι ὄντες μεταξὺ τῶν ἐκτεταμένων θαλάσσης, ἅτινα ἐκάλυπτον τότε τὴν γῆν, ἤγον βίον μονήρη καὶ ἀνέστιον καὶ ἐντὸς ὀλίγου, ἀπολέσαντες τὰ ἀνθρώπινα ἦθη καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ λόγου, ἐζῶν ὡς ἄγρια θηρία καὶ προσέλαβον τὸ γιγαντώδες ἀνάστημα τῶν προκατακλυσμαίων ἀνδρῶν. Ἄλλ' ἀφοῦ τὰ ὕδατα ἀπεσύρθησαν

καθ' ὅλοκληρίαν ἐκ τῆς ξηρᾶς, ὁ δὲ ἀγχιμὸς τῆς γῆς ἠδυνήθη νὰ παραγάγῃ βροντὰς διὰ τῶν ἀναθυμιάσεων αὐτῆς, οἱ γίγαντες οὗτοι καταποθηθέντες ἀπέδωκαν τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰς θεότητά τινα παρωρυγμένην κατ' αὐτῶν. Τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τῶν ὑπὸ τὴν προσωνομίαν Ζεὸς ἀπείρων θεῶν τῶν ἐθνικῶν λαῶν. Καὶ ἐντεῦθεν πρὸς τοῦτοῖς ἡ μαντικὴ ἔσχε τὴν καταγωγὴν αὐτῆς ἐκ τῶν φαινομένων τῆς βροντῆς καὶ τῆς πτήσεως τῶν πτηνῶν καὶ πρὸ πάντων τοῦ ἀετοῦ, τοῦ ἰδίως θεωρουμένου ὡς τοῦ Διὸς πτηνοῦ. Ὁ λαὸς ὅμως τῆς Ἀνατολῆς ἐκέκτητο ἐπιδειξιωτέραν καὶ κομψότεραν μαντικὴν, ὡς προσληφθεῖσαν ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν κινήσεων τῶν πλανητῶν καὶ τῆς ἐπόψεως τῶν ἀστέρων τοῦ στερεώματος.

Μετὰ παρέλευσιν χρόνων ἅπαντα τὰ ἔθνη, τὰ ἐκ τοῦ Χάμ καὶ Ἰάφεθ καταγόμενα, ἐδημιούργησαν τὰς ἰδίας αὐτῶν διαλέκτους ἐν ταῖς μεσογείαις χώραις, καὶ μετὰ ταῦτα κατερχόμενα πρὸς τὰ παράλια μέρη, ἤρξαντο νὰ ἐμπορεύονται μετὰ τῶν Φοίνικων, οἵτινες, ναυτικὸς ὄντες λαὸς, περιεκάλυψαν διὰ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν τὰς ὀχθὰς τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ ᾠκεανοῦ.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἐπὶ 500 περίπου ἔτη, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 2000 μέχρι τοῦ 2500 ἔτους ἀπὸ τῆς Κοσμογονίας τῶν πραιορημένων γιγάντων, ἐγκαταλιπόντων τὸν πρότερον πλανήτην αὐτῶν βίον καὶ ἐπιδοθέντων εἰς γεωργίαν καὶ αὐτῶ γεωργικῶν λαῶν καταστάντων, ἐπῆλθεν ὁ « χρυσοῦς αἰὼν » καὶ μετ' αὐτὸν ὁ « αἰὼν τοῦ Κρόνου », καθ' ὃν οἱ θεοὶ παρίστανται ὡς συζῶντες ἐπὶ γῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων, τῶν γιγάντων ἐκείνων ἐκλαμβανόμενων σφαλερῶς ὡς θεῶν. (Αὕτη ἐστὶν ἡ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων καλουμένη « ἐποχὴ τῶν θεῶν » ὑπὸ δὲ τῶν ἱστορικῶν, ὡς ὁ Βάρρων, ἢ « ὑπὸ τοῦ σκότους περικεκαλυμμένη ἐποχὴ »)

Ὁ « αἰὼν τῶν Ἡρώων », ὁ μετὰ τὸν προλαβόντα ἐπελθὼν, διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους τῆς Κοσμογονίας 2500^{ου} μέχρι τοῦ 3223^{ου}.

Τότε δ' ἡ Ἑλλὰς ἔσχε τοὺς Ἡρακλεῖς τῆς, ἢ Αἴγυπτος τοὺς Ἑρμᾶς, ἢ Θράκη τοὺς Ὀρφεῖς καὶ ἡ Ἀνατολὴ τοὺς Ζωροάστρας τῆς, ἅπαντα ταῦτα ἀλληγορικὰ πρόσωπα, ἰδανικοί τύποι ἀνδρῶν, οἵτινες συνέστησαν κοινωνίας καὶ ἤγαγον τοὺς ἀνθρώπους εἰς εὐνομίαν διὰ τοῦ κάλλους τῆς ποιήσεως ἢ τῆς εὐρύτητος τῆς σοφίας αὐτῶν. Ὁ πόλεμος τῆς Τρωάδος συνέβη περί τὰ 2820^{ον} τὸν δ' ἐπόμενον αἰῶνα ἐπῆλθον αἱ περιπλανήσεις τοῦ Αἰνείου καὶ τοῦ Ἀντήνορος, τοῦ Διομήδους καὶ Ὀδυσσεῶς, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ὁποίων (περί τὰ 2950) συνεστήθησαν αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας.

Ὁ « αἰὼν τῶν ἀνθρώπων » ἄρχεται τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἄγωνες, οἱ ὑπὸ τοῦ Ἡοακλέους προσυστηθέντες, ἀνεωθήθησαν καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου κατὰ τὸ 3223^{ον} ἔτος. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρακλεῶς μέχρι τῆς τοῦ Ἰφίτου, τὰ ἔτη ἠριθμοῦντο ἀρχομένου τοῦ θέρους, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα κατὰ τὰς ἡλιακὰς περιόδους.

Ἡ πρώτη Ὀλυμπίς (776. π. χ.) συμπίπτει σχεδὸν μὲ τὴν κτίσιν τῆς Ῥώμης (753. π. χ.). ἠθέληεν εἰσθαι ἀπάτη τὸ νὰ συλλάβωμεν μεγάλην ἰδέαν τῆς Ῥώμης περὶ τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς. Ἀναγινώσκομεν ὅτι αὕτη καθυπέταξεν ἀλληλοδιαδόχως τὰ ἔθνη ἀμέσως μετὰ τὴν θεμελιώσιν τῆς. Ἀλλὰ τί πρὸς τοῦτο; Οἱ θρίαμβοι οὗτοι οὐδὲν τὴν κατέστησαν μεγάλην ἢ περίφημον ὁ δὲ Ἀγ. Αὐγουστῖνος πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀναφέρει τὸ ἐξῆς χωρίον ἐκ τοῦ Βάρρωνος, « Ἐπὶ διακόσια πεντήκοντα ἔτη, ἀφότου ἡ Ῥώμη ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ βασιλέων, αὕτη καθυπέβαλεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν τῆς πλείονα τῶν εἰκοσίν ἔθνῶν, καὶ ὅμως τὸ κράτος αὐτῆς ἐπὶ εἰκοσὶ μόνον χιλιάδων ψυχῶν ἐξετείνετο. » Καὶ ἀληθῶς αὕτη φαίνεται ὀλίγον οὕσα γνωστὴ τοῖς ξένοις ἔθνεσι πρὸ τοῦ Ταραντινακοῦ πολέμου, συμβάντος κατὰ τὸ 3708^{ον} ἔτος τῆς Κοσμογονίας καὶ 489^{ον} μετὰ τὴν κτίσιν τῆς πόλεως αὐτῆς. Τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐγένοντο κατὰ

πρῶτον ἀλλήλους γνωστοί. Ἡ δ' αἰτία τοῦ πολέμου ἀναδείκνυσι τὴν ταπεινότητα τούτων. Οἱ Ταραντινοὶ εἶχον κακοποιήσει πλοῖα Ῥωμαϊκά καὶ, ὅτε ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ῥώμης παρενέβη εἰς τὴν ὑπόθεσιν, οἱ κάτοικοι τοῦ Ταραντος πρὸς δικαιολόγησιν τοῦ διαβήματος τῶν ἀπῆντησαν ὅτι « ἤγνούουν ὁποῖοίτινες ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ὁπόθεν ἤρχοντο. » Ταῦτα ἀναφέρει Φλώρος ὁ ἱστορικός. Μόνον δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ δευτέρου Καρχηδονιακοῦ πολέμου (οὔτινος τὰ καθέκαστα περιεγράφησαν ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Λιβύου) τοῦ συμβάντος τὸ 219. π. χ. καὶ διαρκέσαντος δεκαοκτὼ ἔτη, ἀρχόμεθα γινώσκειν βέβαιον τι περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ῥώμης, οὐμὴν ἀλλὰ, ἂν δὲν ἀπατόμεθα, καὶ περὶ παντὸς ἄλλου συμβεβηκότος οἰουδήποτε ἔθνους τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ αὐτὸς ὁ κορυφαῖος τῶν ποιητῶν, ὁ τῆς Ἰλιάδος συγγραφεὺς ὑπὸ τινων πιθανολογεῖται, (καίτοι ἐσφαλμένως) ὡς ἀπλοῦς τύπος γενόμενος, οἱ δὲ χρονολόγοι, οἱ ὑπερ τῆς ἀτομικότητος αὐτοῦ συνηγοροῦντες, ἐρίζουσι περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἤκμασεν, οἱ δὲ ὑπολογισμοὶ αὐτῶν διαφέρουσι κατὰ τετρακόσια πεντήκοντα ἔτη!

Μέχρι τῆς ἐποχῆς λοιπὸν τοῦ δευτέρου Καρχηδονιακοῦ πολέμου ἡ παγκόσμιος ἱστορία ἐστὶν ὅλως ἀσαφὴς καὶ αἰνιγματώδης. Ὡς κτῆμα ἄνευ κυρίου δυνάμεθα νὰ ἐμμεταλλεύωμεν αὐτὴν κατὰ τὸ δοκοῦν δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν ἰδίους ἡμῶν συμπερασμοὺς καὶ ἰδίαν ἡμῶν χρονολογίαν καὶ ἐπειδὴ, οὕτω ποιοῦντες, οὐδενὸς δικαίωμα σφετεριζόμεθα, οὐδὲν τὴν ἠθέλομεν κατηγορηθῆ ὡς μὴ συμμορφούμενοι πρὸς τὰς γνώμας τῶν ἄλλων. Δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ἢ ἀνάπαλιν ν' ἀρνθῶμεν πόσον τὰ περὶ Ἡρακλεῶς, ὅσον καὶ τὰ περὶ Αἰσώπου ἱστοροῦμενα. Ἡ ὑπαρξὶς τοῦ Ἰπποκράτους δυνατὸν νὰ εἶναι μυθώδης ἢ δυνατὸν νὰ ἐγένετο αὐτὸς οὗτος ὁ ἀναμφισβήτητος συγγραφεὺς τῶν λογογραφίων τῶν φερουσῶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ὁ Πυθαγόρας παρέλαβεν ἀπάσας τὰς περὶ τῶν θεῶν γνώσεις αὐτοῦ παρὰ τοῦ

προφήτου 'Ιαίου, η̄ ὅτι, κατέχων ἤδη ἅπαν τὴν σοφίαν τῶν βαρβάρων ἐθνῶν, ἐγένετο ὁπαδὸς τῶν μαθητῶν τοῦ 'Ορφέως ἐν Θράκῃ καὶ τῶν τοῦ Ἅτλαντος ἐν Μαυριτανίᾳ, ὅτι συνεσπούδασε μετὰ τῶν ἱερέων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῶν Δρυϊδῶν ἐν Γαλατίᾳ, μετὰ τῶν γυμνοσοφιστῶν τῆς Ἰνδίας, τῶν Μάγων τῆς Περσίας καὶ τῶν Χαλδαίων τῆς Βαβυλῶνος. Ἄλλ' ἐνῶ ἐν τοσαύτῃ εὐρισκόμεθα ἀμυχανία ὡς πρὸς τὰ ἄτομα, εἰς ὁποσὸν ἀρὰ γε δὲν ὑποπίπτομεν ὡς πρὸς τὰ ἔθνη! Ἐὰν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ πατρὸς τοῦ Θουκυδίδου κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ ἱστοριογράφου τούτου οἱ Ἕλληνες οὐδὲν σχεδὸν ἐγίνωσκον περὶ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῶν, πῶς ἠθέλομεν εὐλόγως πιστεύσει ὅτι ἐγίνωσκόν τι περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν ἄλλων ἐθνῶν; Καὶ ὅμως οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ πρωταγωνισταὶ τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ καὶ οἱ διδάσκαλοι ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς αυτοκρατορίας τῶν Ἀσσυρίων, Σκυθῶν, Περσῶν καὶ Αἰγυπτίων καὶ ἄλλων ἐθνῶν. Ἄλλ' οἱ Ῥωμαῖοι; — Ἐκτὸς ἐὰν ἐγκλίνωμεν πρὸς τὸ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἰδιαίτερόν τι προνόμιον παρεχωρήθη αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Προνοίας, πῶς ἠθέλομεν φαντασθῆ ὅτι ἠδύναντο οὗτοι νὰ γινώσκωσι τι περὶ τῆς ἱστορίας αὐτῶν, ἐνησχολημένοι ὅπως ὄντες περὶ τὰ τῆς γεωργίας καὶ ἐν ταῖς μάχαις διατελοῦντες ἀπ' ἀρχῆς τῆς βασιλείας αὐτῶν;

Ἡ ἱστορία λοιπὸν τοῦ κόσμου μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ δευτέρου Καρχηδονιακοῦ πολέμου περιβάλλεται ὑπὸ ζοφεροῦ νέφους, ὑπερὸ ὁποῦνός ἡλίου γνώσεως ἰσχυραὶ ἀκτίνες ἠθέλον δυνῆθαι ἵνα διαλύσων. *Res nullius, quae occurrant conceduntur.*

Ἐμ. Γιαγρακόπουλος.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

Ἡ Ρωσσία πρὸ εἰκοσι ἐτῶν δεικνύει, πῶς κράτος ἰσχυρὸν δύναται ν' ἀνορθωθῆ ἐκ τῆς πτώσεώς του. Ὄφελθη εἰς τὸ σκληροῦ μαθήματος τοῦ πολέμου, δὲν ἀπώλεσε τὸν καιρὸν τῆς εἰς περιττὰς συζητήσεις, ἀλλ' ἐπήνεγκεν εἰς τὸ κράτος τῆς νέους θεσμοὺς καὶ ριζικὰς μεταρρυθμίσεις. Μετὰ τὸ 1854 ἡ Ρωσσία πραγματικῶς δὲν ἐνικήθη, καθὼτι οἱ σύμμαχοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὴν ἀφαιρέσωσιν εἰμὴ μίαν μόνον πόλιν τοποθετημένην εἰς τὴν ἐσχατιὰν τοῦ κράτους αὐτῆς. Τὰ σύνορα αὐτῆς δὲν εἶχον προσβληθῆ, ἐπειδὴ ὁ ἔχθρὸς δὲν διανοεῖτο νὰ διευθύνῃ τὰ στρατεύματά του εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐπικρατείας. Οὐχ' ἤττον ὅμως τὸ κράτος ἦτο ἐξητλημένον καὶ ἐσυνθηκολόγησεν ἐνεκεν ἑλλείψεως πόρων ἀναγκαίων εἰς ἐξάκουθῆσιν τοῦ πολέμου. Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἐνόησεν ἐντελέστατα τὰ κύρια αἰτία τῆς ἀσθενείας τῆς. Τὰ αἰτία ταῦτα ἦσαν τρία, πρῶτον ἑλλείψις δρόμων πρὸς ταχίαν συγκοινωνίαν, δεῦτερον ἀνεπαρκὴς ἀνάπτυξις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, τρίτον ἑλλείψις φῶτων καὶ πρωτοβουλίας ἐκ μέρους τῶν κατοίκων. Ἐὰν κατὰ τὸ 1853 ἡ Ρωσσία εἶχε σιδηροδρόμους, οὐδέποτε οἱ σύμμαχοι ἠθέλον προσβάλλει τὴν Κριμαίαν, καὶ ἐὰν ἐξ ἄλλου τὰ φυσικὰ αὐτῆς πλούτη ἐξεμεταλλεύοντο ὑφ' ἐνός λαοῦ ἐλευθέρου καὶ πεφωτισμένου, ὡς οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως, ἡ Ρωσσία θὰ ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ προκαλέσῃ ὅλας τὰς ἐφόδους τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ἡ Ρωσσία, ὅπως ἐξάλειψεν τὰ αἰτία τῆς ἀδυναμίας ταύτης, ἐργάζεται ἀπὸ εἰκοσι ἐτῶν μετ' ἀκουράστου ἐπιμονῆς καὶ εὐστόχου ἐπιτηδείότητος. Ἦρχισε νὰ χαράττῃ τὸ σύμπλεγμα τῶν σιδηροδρόμων αὐτῆς, τοὺς ὁποίους ἐκτείνει κατ' ἔτος καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἀκολούθως ἀπελευθέρωσε τοὺς δούλο-

παροίκους αὐτῆς, ὅπερ εἶναι μεταρρυθμίσεις, ἧτις θέλει μεταβάλλει τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ κράτους, ὅπότεν ἐξεγείρῃ εἰς τὴν καρδίαν τῶν κατοίκων τὴν ἀνάγκην τῆς προόδου, ἧτις συνοδεύει πάντοτε τὸ αἶσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἀρτίως εἰσηῆε τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἧτις εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ πάντας τοὺς πολίτας ἄνευ ἐξαιρέσεως τῶν εὐγενῶν. Τέλος πρὸ τίνος χρόνου ἡ κυβέρνησις ἀνέλαβε τὸ δυσχερὲς ἔργον νὰ διαδώσῃ τὴν ἐκπαίδευσιν εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ἐξοχὰς. Τὸ βῆμα τοῦτο ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα, καθὼτι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἀποκαθιστᾷ παραγωγικὴν τὴν ἐργασίαν, εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων (*). Αἱ Ἡνωμένα Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ χώρα, ἐνθα σχετικῶς παράγεται ὁ περισσώτερος πλοῦτος διὰ τὰ φῶτα καὶ αἱ ἀνακαλύψεις ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας. Ἀνοίξατε εἰς Ρωσσίαν τόσα σχολεῖα, ὅσα ἐν Ἀμερικῇ, καὶ τὸ ἀπέραντον τοῦ κράτος θέλει ὑπερβῆ πᾶσαν ἄλλην χώραν. Ἀλλὰ τὰ πάντα δεόν νὰ δημιουργηθῶσιν εἰς τὴν χώραν ταύτην μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων, αἵτινα ὑπόσχονται πρόοδόν τινα. Ὅπως ἐνόησωμεν τοῦτο, ἀς ρίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ παρελθόντος.

Αἱ πρῶται προσπάθειαι τῆς κυβερνήσεως πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας χρονολογούνται ἐκ τῆς ἐποχῆς Πέτρου τοῦ Μεγάλου. Ἐν Ὀλλανδίᾳ, ἐνθα τότε τὰ καλὰ σχολεῖα ἦσαν πολυάριθμα, ὁ ἐστερμένος μεταρρυθμιστῆς εἶχε παρατηρήσει τοὺς θαυμασίους καρπούς. Τὸ 1714 ἐσύστησε σχολεῖα ἀριθμητικῆς ὑποχρεωτικῆς διὰ τὰ ἄτομα ὑψηλῆς περιωπῆς: τὸ 1715 καὶ 1719 ἀκριβέστεροι κανονισμοὶ ἐξεδόθησαν ἢ φοίτησις τῶν σχολείων τούτων ἦτο ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους ἐκτὸς τῶν εὐγενῶν. Τὰ

(* Ἐθε τὴν ἀλήθειαν ταύτην νὰ ἐνοήσωσιν οἱ διέποντες: ἐν Ἑλλάδι τὴν δημ. ἐκπαίδευσιν.

ἐξαιρετὰ ταῦτα μέσα ἀντὶ νὰ γείνωσι παραδεκτὰ ὑπὸ τῶν περισσοτέρων διήγειραν τὴν μεγαλειτέρην ἀντιπολίτευσιν. Τὰ συμβούλια πολλῶν πόλεων ἐπεμψαν ἀναφορὰς, ὅπως ζητήσωσι τὴν κατάργησιν τῶν σχολείων τούτων ὡς ἐπικινδύων καὶ βλαβείων.

Ἰπὸ τὸ κράτος τῶν ἰδεῶν τοῦ 18 αἰῶνος ἡ Αἰκατερίνα Β' διέταξε τὸ 1773 νὰ ἐγείρωσι σχολεῖα εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ χωρία. ἠθέλησεν ὥστε ἡ διδασκαλικὴ μισθοδοσία νὰ εἶναι μικρὰ, ὅπως εὐκόλυνῃ τὰ τέκνα τῶν χωρικῶν δυστυχῶς τὸ οὐκάκιον ἔμεινε νεκρὸν γράμμα: τὸ πᾶν ἔλειπε, διδάσκαλοι, σχολεῖα, βιβλία, χρήματα. Ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης αἱ προσπάθειαι ἐδιπλασιάσθησαν, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ μικροῦ ἀποτελέσματος. Τὸ 1782 ἐπιτροπὴ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ Ζαβατόσκη ἐπρότεινε τὴν ἀνέγερσιν δύο εἰδῶν σχολείων, τετραετῆ μὲν διὰ τοὺς πλουσίους, διετῆ δὲ διὰ τὸν λαόν. Τὸ 1803 τὰ ἀνώτερα σχολεῖα μεταβάλλονται εἰς γυμνάσια ὀργανισθέντα κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν τῆς Γερμανίας. Εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς Αἰκατερίνης παρεδέχθησαν ὡς βᾶσιν τῆς ἐκπαίδευσεως τὸ βιβλίον τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου ἀκολουθῶν: ἀντικατέστησαν αὐτὸ ὑφ' ἐνός ἄλλου βιβλίου ἀναγνώσεως, ἐμπεριέχοντος γνώσεις γεωργίας, υγιεινῆς καὶ πρακτικῆς φυσικῆς. Ἡ κερδοσκοπικὴ ἐποχὴ διεδέχθη τὴν φιλοσοφικὴν ἐποχὴν. Ἐπὶ τέλους ὁ κληρὸς φιλοτιμούμενος ἐσύστησεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Νοβογορόδης 106 σχολεῖα, ἐνθα ἱερεῖς ἐδίδασκον τὴν κατήχησιν, τὴν ἱεράν ἱστορίαν καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα.

Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Β' ἀνεγνώρισεν ὅτι τὸ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς μεγάλης ταύτης μεταρρυθμίσεως ἦτο σπουδαία διοργανῶσις τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπιτροπὴ ἐσύστηθη τὸ 1861 ἵνα συντάξῃ νομοσχέδιον, καὶ κατὰ τὸ 1862 ὁ Κ. Τανιερ ἀπήθυνεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα γενικὸν σχέδιον διὰ τὴν διοργανῶσιν τῶν δημοτικῶν

σχολείων. Τò σχεδίων τοῦτο διελάμβανεν ὀρθὰς τινὰς διατάξεις καὶ συνέτεινεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ γερικοῦ κατονισμοῦ τοῦ 1864, ὅστις εἶναι κατὰ τὸ παρὸν ἐν χρήσει. Οὔτε ἐν Γαλλίᾳ οὔτε ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ κράτος δὲν διετύπωσε τοσοῦτον σαφῶς τὸ εἰς λύσιν προκείμενον πρόβλημα. Αἱ δυσκολίαι, ἃς ἀπαντᾶ τέλειος διοργανισμὸς τῆς δημοτικῆς διδασκαλίας ἐν Ρωσσίᾳ εἶναι ὑπερβολικαί· προέρχονται δὲ κυρίως ἐκ τῆς ἄκρας διασπορᾶς καὶ τῆς σχετικῆς δυστοχίας τῶν κατοίκων τῆς ἐξοχῆς. Ἐν τῇ ἐκθέσει τὰ ἐξὸδα δι' ἐν σχολεῖον προσδιορίζονται κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον.

	πόλεις	ἐξοχαί
Μισθοδοσία τοῦ διδασκάλου	250 ρούβλια	450 ρούβλια
Ἀποζημίωσις εἰς τὸν διδάσκαλον τῶν ἱερῶν	80	50
Βιβλία καὶ ἀντικείμενα σχολεῖου	70	50
τὸ ὅλον	400 ρούβλια	250

Οὕτω ἡ διατήρησις ἑνὸς σχολεῖου ἐν τῇ ἐξοχῇ στοιγίζει 900 φράγκα· εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο δεόν νὰ προσθέσωμεν τὴν τιμὴν τῆς θερμάνσεως καὶ τὴν ἀποζημίωσιν τῆς οἰκίσεως, ὅπερ ἀποτελεῖ ὡς ἔγγιστα τὸ ὀλικὸν ποσὸν 1000 φρ. Ὑπολογίζουν ὅτι, ὅπως καλύψωσι τὴν χρονικὴν ταύτην δαπάνην, ἔχρειαζόντο 800 ἄτομα ἢ 200 οἰκογένειαι συνεισφέρουσα ἑκάστη ὡς μέσον ὅρον 5 φρ. ἢ 1 ρούβ. 25]000 δι' ἕκαστον ἄτομον. Σχετικῶς ὡς πρὸς ἄλλας χώρας πλουσιωτέρας τῆς Ρωσσίας τὸ ποσὸν τοῦτο εἶναι ὑπερβολικόν. Εἰς τὰς ἠνωμένας Πολιτείας, εἰς τὰς διαμαρτυρουμένας πόλεις τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Δανίας, ἡ σχολικὴ δαπάνη συμποσοῦται, εἶναι ἀληθές, εἰς 5 φρ. δι' ἕκαστον πολίτην· πλὴν εἰς Γαλλίαν ἀνέρχεται μόνον εἰς 4 φρ. 56]100, εἰς Νορβηγίαν εἰς 4 φρ. καὶ 50]100 εἰς Σουηδίαν εἰς 4. φρ. 23]100, εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς 4. φρ. εἰς Ἰταλίαν εἰς 55]100 καὶ εἰς Πορτογαλίαν εἰς 32]100.

Ἐν Ρωσσίᾳ 800 ἄτομα ζῶσι κατὰ μέσον ὅρον διασκορπισμένα ἐντὸς ὀκτῶ μικρῶν

χωρίων, ἐπὶ μιᾶς ἐκτάσεως 20 τετραγωνικῶν βερστίων. Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι τοσοῦτον ἀδύνατος, ὥστε δὲν ἀριθμεῖ τις εἰμὴ 13.6 κατοίκους διὰ κάθε τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, ἀντὶ 69 ὡς ἐν Γαλλίᾳ· Ὑπὸ τοῦς ὄρους τούτους μόνον εἰς τὰ κεντρικώτερα χωρία τὰ τέκνα δύνανται νὰ συχνάζωσιν εἰς τὸ σχολεῖον, πρὸ πάντων ἐν καιρῷ χειμῶνος ἢ ὅταν ἡ χιὼν διαλύεται. Ἐπομένως οἱ ἄλλοι κάτοικοι ἤθελον πληρῶνει χωρὶς οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἀνάλογον πρὸς τὰς θυσίας τῶν, ὅπερ ἤθελε προκαλέσει νόμιμον δυσχέρειαν. Δὲν ἤδυνήθησαν λοιπὸν νὰ σκεφθῶσιν ἐν Ρωσσίᾳ, συμπραίνει ὁ πρίγκιψ Γαγαριν, οὔτε ὑπὲρ τῆς υποχρεωτικῆς διδασκαλίας, ὥστε ἐν Γερμανίᾳ, οὔτε ὑπὲρ τῶν υποχρεωτικῶν σχολεῖων δι' ἕκαστην κοινότητα, ὥστε ἐν Γαλλίᾳ.

Ἀναμφιβόλως, εἶναι ἀδύνατον νὰ σκεφθῇ τις ὅπως εἰσάξη ἀμέσως ἐν Ρωσσίᾳ τὴν σχολικὴν παιδαγωγίαν τῶν δυτικῶν χωρῶν. Ἡ οἰκονομικὴ καὶ γεωγραφικὴ κατάστασις εἶναι ὅλων διάφορος· πλὴν ὑπάρχει χώρα, ἐνθα ἀπαντᾶ τις τὰς αὐτὰς δυσκολίας, καὶ ἐν τούτοις ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι τὸσον γενικευμένη, ὅσον ἐν Ἑλβετίᾳ, Γερμανίᾳ, καὶ Δανίᾳ. Ἡ χώρα αὕτη εἶναι ἡ Νορβηγία. Εἰς Νορβηγίαν ὁ πληθυσμὸς εἶναι μᾶλλον διασκορπισμένος ἢ εἰς Ρωσσίαν, καθὼς δὲν ἀριθμεῖ τις εἰμὴ 4.7 κατοίκους εἰς ἕν τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Τὸ ἔδαφος διακόπτεται παντοῦ ὑπὸ βαθέων κοιλάδων καὶ ὑψῆλων ὄροπεδίων ἀκατοκήτων· τὸ κλίμα εἶναι τραχὺ, ἡ χιὼν ἀφθονος, τὰ δὲ χωρία τοσοῦτον μικρὰ, ὥστε πολλάκις δὲν ἀποτελοῦν εἰμὴ δύο ἢ τρεῖς ἐπαύλεις ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρήμου. Μόλα ταῦτα ὅλοι οἱ Νορβηγοὶ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Λαπώνων γινώσκουσι τοῦλάχιστον ἀνάγνωσιν καὶ γραφῆν, οἱ δὲ χωρικοὶ κατέχουσι γενικῶς στερεὰν ἐκπαίδευσιν καὶ εἶναι αρκετὰ ἀνεπτυγμένοι. Ἀλλὰ πῶς ἐφθάσαν εἰς τὸ εὐχάριστον τοῦτο ἀποτέλεσμα; Διὰ μέσον τῶν κινητῶν σχολεῖων, *flyttante skola*. Εἰς δημοδιδάσκαλος διατρέχει ἐν τμήμα

τῆς ἐπαρχίας διαμμένων ἀλλεπαλλήλως εἰς κάθε χωρίον. Εἶναι δεκτὸς πότε εἰς τὴνμίαν, πότε εἰς τὴν ἄλλην ἐπαυλιν καὶ διδάσκει τὰ τέκνα ὄλων τῶν πέριξ χωρίων. Τοιοῦτοτρόπως ὁ διδάσκαλος δύναιτο ἀτομικῶς νὰ προγυμνάσῃ αὐτὰ, καὶ εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ κάμνουν μεγάλας προόδους· μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἡ μήτηρ ἐπαναλαμβάνει πᾶν ὁ τι ἔμαθον, ἐτοιμάζουσα αὐτὰ μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ διδασκάλου. Ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις διεδόθη εἰς Νορβηγίαν καὶ εἰς τὴν ἀρκτέραν Σουηδίαν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν κινητῶν διδασκάλων. Τὸ 1840 ὑπῆρχον εἰς Νορβηγίαν 7133 κινητὰ σχολεῖα καὶ μόνον 222 ἀκίνητα.

Ἡ Ρωσσία ὤφειλε ν' ἀκολουθῆσθαι τὸ παράδειγμα τῆς Νορβηγίας, ἀρχίζουσα ἐκ τῶν κινητῶν σχολεῖων. Ὁ πλανοδιοπόλης διαδραματίζει πρόσωπον σπουδαῖον ἐν τῇ ἀγροτικῇ ζωῇ τῶν Ρώσσω· φέρει τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα, καθὼς καὶ τὰς εἰδήσεις τῶν ξένων ἔθνων. Ἀντιπροσωπεύει συνάμα τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν τύπον. Ὁ κινητὸς διδάσκαλος θὰ ἦτον ὁ πλανοδιοπόλης τοῦ ἐξευγενισμοῦ. Ἡ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἐξασκουμένη ἐπιρροὴ ἐπὶ τῶν συγγενῶν καὶ ἐπὶ τῶν χωρίων θὰ ἦτο εὐτυχῆς καὶ γόνιμος. Τὸ ἔθνος ὤφειλε ἐπίσης ν' ἀποταθῇ καὶ εἰς τὸν κλῆρον, ὅστις, ἔθνικὸς ὢν, δὲν θὰ ἦτο ἐνταῦθα, καθὼς εἰς τὰς καθολικὰς χώρας, τὸ ὄργανον τῆς ὑπεραλπειῦ πολιτικῆς. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐπίσης ἐὰν ἐφήρμοζον καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν τὴν τοσοῦτον ἐφευρετικὴν ἰδέαν, ἀρτίως θεθεῖσαν εἰς πρᾶξιν ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ἥτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ φυλάττουν ἀναλογίαν μεταξὺ τῆς χρηματικῆς ἐπιχορηγήσεως καὶ τοῦ ἀποκτηθέντος ἀποτελέσματος. Εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ἐργασίας, ὁ μέγας οὗτος μοχλὸς τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, εἰσαχθεῖσα ἐν τῇ διοικήσει τοῦ σχολεῖου. Κατὰ τὸ ἄρθρον 19 τοῦ « νέου κώδικος » τοῦ 1871 ὁ διευθυντὴς ἑνὸς σχολεῖου ἀνοιχθέντος τοῦλάχιστον τετρακοσίας φορὰς ἐντὸς τοῦ ἔτους, εἴτε τὴν πρώϊαν εἴτε (ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Θ'.)

μετὰ μεσημβρίαν, δύναιτο ν' ἀπαιτήσῃ 6 σελήνια δι' ἕκαστον τέκνον συχνάζον τακτικῶς εἰς τὰς τάξεις τοῦ σχολεῖου, περιπλέον δὲ

- 4 σελήνια, ἐὰν τὸ τέκνον ἀναγινώσκῃ καλῶς ἐνώπιον τῶν δημοτῶν ἐπιθεωρητῶν εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις.
- 4 σελήνια, ἐὰν γράφῃ καλῶς.
- 4 σελήνια, ἐὰν ἀριθμῇ καλῶς.

τὸ ὅλον 16 σελήνια

Ἄς εἰσάξωσι τὴν ἀρχὴν ταύτην καὶ ἐν Ρωσσίᾳ, ἃς παραχωρήσωσιν 1 ἢ 2 ρούβλια εἰς τὸν διδάσκαλον ἢ εἰς τὸν ἱερέα δι' ἕκαστον τέκνον γινώσκον καλῶς ἀνάγνωσιν καὶ γραφῆν, καὶ τότε τὰ ἀποτελέσματα θὰ εἶναι ἀξιοθαύμαστα· ἐὰν ὅμως τὸ ἔθνος ἀπαιτεῖ σπουδαιότεραν πρόοδον, ἀνάγκη τότε γενναιοτέρας χρηματικῆς ἐπιχορηγίας ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος φαίνεται ἀρκετὰ πεπεισμένος περὶ τῆς ἀθήσεως, ἢν ἡ κυβερνήσις χρεωστεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὴν παιδείαν. Εἰς πρόσφατόν τινα προσφώνησιν ἀποτεινομένην εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδεως κόμητα Δημήτριον Τολστόην ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ σύντομον σκιαγραφίαν περὶ τῆς ἀναπτύξεως, ἢν ἔλαβεν ἐσχάτως ἡ ἐκπαίδευσις, ἐπιμένει ὅπως ἐξασφαλισθῶσι δι' ἀγρύπνου ἐπιτηρήσεως αἱ ἀρχαὶ τῆς πίστεως, τῆς ἠθικῆς καὶ τῶν πολιτικῶν καθηκόντων εἰς τὰ ἀναρτήματα σχολεῖα οργανισθέντα ν' ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς. « Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον, λέγει ὁ αὐτοκράτωρ, μέλλει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον ὑγιοῦς ἀνατροφῆς τῶν νέων γεννεῶν, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὄργανον ἐξαχρειώσεως διὰ τὸν λαόν, παρὰ τῷ ὀπίω συμπτώματι τινὰ ἀνεφάνησαν. Ἡ διατήρησις τῆς δημοτικῆς ἀνατροφῆς ἐν τῷ πνεύματι τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς εἶναι καθήκον, ὅπερ ἀνήκει οὐχὶ μόνον εἰς τὸν κλῆρον, ἀλλ' εἰσέτι εἰς ὄλους τοὺς πεφωτισμένους ἄνδρας, καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς εὐγενεῖς ρώσσους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνατίθεται ἡ ἐπαγρύπνησις τῶν δη-

μοσίων σχολείων, προφυλάττοντας αυτά εκ τῶν ἐπικινδύνων καὶ κατατρεπτικῶν ἐπιρροῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰδικὰ δικαιώματα θέλουσι ἀποδοθῆ εἰς τοὺς ἀξιωματικούς τῶν εὐγενῶν, ὡς ἐφόρων τῶν προκαταρτικῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν, ὁ δὲ ὑπουργὸς τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως συμφώνως μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν προσκαλεῖται νὰ συνονηθῆ μετ' αὐτῶν ὅπως ὠφελήθῃ ἐκ τοῦ δραστηρίου μέρους, ὅπως μὲλλει νὰ λάθωσιν εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀγῶνα ».

Ἄλλ' οὐδέποτε οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ κληρὸς θὰ κατορθώσωσι τὸ παραμικρὸν ἀνευ τῆς ἰσχυρᾶς συνδρομῆς ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως. Τὸ 1870 ὁ κόμης Τολστόη ἐξήτησεν αὐξήσιν 200000 ρουβλίων ἐπὶ τῆς προσδιορισμένης πιστώσεως διὰ τὰ προκαταρτικὰ σχολεῖα, ἀλλὰ δὲν ἔλαβεν εἰμὴ μόνον 100,000. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἐσχάτως αἱ ἐπιχορηγήσεις μεγάλως πύξηθησαν. Τὰ δαπανηθέντα ποσὰ διὰ τὰ προκαταρτικὰ σχολεῖα ὑψώθησαν τὸ 1871 εἰς 2742008 ρούβλια, ἐκ τῶν ὁποίων 1271825 προήρχοντο ἐκ τῶν ἀστεικῶν καὶ ἀγροτικῶν κοινοτήτων, 766642 ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ 703541 ἐκ τοῦ κράτους. — Ἡ ἐπιχορήγησις τοῦ κράτους, ἥτις κατ' ἀρχὰς συνίστατο εἰς 100000 ρούβλια μετ' ὀλίγα εἰς ἐξαπλασιασθῆ. Περιπέλον διὰ τὰ διδασκαλεῖα, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐδαπανήθησαν 334351 ρούβλια, τὸ κράτος ἐχορήγησε 216329, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἐχορηγήθη ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν, ὑπὸ τῶν τόκων τῶν κληροδοτημάτων καὶ ὑπὸ τῆς πληρωμῆς τῶν μαθητῶν· πρέπει ὁμῶς νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, τὰ ποσὰ ταῦτα φαίνονται ἀσήμαντα, ὡς αἰετὸν σκιερῶμεν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δαπανῶνται εἰς τὰς ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ἢ εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐσχάτως ἡ πόλις τοῦ Βερολίνου ἐψήφισε 250000 τάλληρα διὰ τὴν οἰκοδομὴν ἀνωτέρων σχολείων. Αἱ ἀνάγκαι τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως ἐν Ρωσίᾳ εἶναι ἀληθῶς ὑπέρμετροι. Ἑλλείπουσι σχεδὸν παντοῦ τὰ ἀρμόδια ἐνδαιτήματα. Ἐν-

ὦ αἱ ἐπίσημοι ἐκθέσεις παριστάνουσι τὰ πράγματα ὑπ' ἀνήθραν κατάστασιν, αἱ ἐκθέσεις τοῦ πρίγκηπος Γαγαριν καὶ τοῦ κόμητος Τολστόη ἐκθέτουσι τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ τὰ μελανότερα χρώματα.

Ἡ εἰς ρωσικὴν διάλεκτον δημοσιευθεῖσα ἐκθεσις τοῦ 1871 ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως ἀποδεικνύει ὅτι ὁ κανονισμὸς τοῦ 1864 δὲν ἐτέθη εἰς ἐκτέλεσιν. Ἐκ τῶν συνισταμένων ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, 1434 μόνον ἐπεμψαν ἀτελεῖς ἐκθέσεις. Εἰς 14 ἐπαρχίας, τὰς μᾶλλον πολιτισμένας τῆς σλαβικῆς Ρωσίας, Πετρούπολιν, Μόσχαν, Πουλτάβαν, Τβερ, Κοστρόμα, Χερσῶνα, Ἰροσλάβ, Αἰκατερινόφ, Σαρκῶφ, Ταμπόφ, Οὐέλ, Κασάνην, Συμπέρσκα, Πένσαν, μετ' 20425294 κατοίκων, ὑπῆρχον ὡς ἔγγιστα τὸν Ἰανουάριον 1870, 4274 σχολεῖα μετὰ 4982 διδασκάλων, ἐκ τῶν ὁποίων 3516 ἱερεῖς, καὶ 143385 μαθητῶν, ἤγουν 1 μαθητὴς ἐπὶ 142 κατοίκων. Ἐν Δανίᾳ, Σουηδίᾳ, Νορβηγίᾳ, Σαζωνίᾳ εἰς τὰς διαμαρτυρουμένας ἐπαρχίας τῆς Ἑλβετίας, εὐρίσκει τις 1 μαθητὴν ἐπὶ 6 κατοίκων. Εἰς τὰς ἐξοχὰς, λέγει ἡ ἐπίσημος ἐκθεσις, οἱ διδάσκαλοι εἶναι σπάνιοι καὶ κακῶς πληρωμένοι. Τὰ εὐάρθμα ὑπάρχοντα σχολεῖα εὐρίσκονται εἰς ἀκατάλληλα μέρη, εἰς τὰς παρόδους ἢ πλησίον τῶν δημοτικῶν φυλακῶν. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Τούλης, λέγει ἡ εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν ἐκθεσις τοῦ 1872, ἐπὶ 599 σχολείων, ἅτινα εὐρίσκονται, 42 μόνον ἔχουσιν εἰδικὸν κτίριον, 70 εὐρίσκονται ἐντός τῶν βασιλείων, 59 εἰς τὰ σκευοφυλακεία τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ δὲ ἄλλα εἰς χερότερα μέρη. « Ἡ ἐλαττωματικὴ ἐγκατάστασις τῶν περισσοτέρων σχολείων, λέγει ἡ ἐκθεσις, βλάπτει εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως. Σχολεῖα κακῶς ἐγκατεστημένα, στερούμενα καλῶν διδασκάλων καὶ τοῦ ἀπαρατήτως ἀναγκαίου ὕλικου, προξενοῦσι τὴν δυσπιστίαν ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν, ἢ δὲ δυσπιστίαν αὐτῆ συνεπιφέρει πολλάκις τὴν παύσιν τῶν σχολείων. Οὕτω τὸ 1871 δὲν ὑπῆρχεν οὐ-

δὲ ἐν σχολείον εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς Τσαριζίνης, καθότι τὰ παλαιὰ σχολεῖα εἶχον κλεισθῆ ὅλα ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἐξουσίας, τὰ δὲ κτίρια ἐπωλήθησαν, ὅπως κατεδαφισθῶσι ».

Εἶναι ἀρκετὰ δύσκολον νὰ εἴπωμεν ἀκριβῶς, ποῖος ὁ ἀριθμὸς τῶν προκαταρτικῶν σχολείων· φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐντελής στατιστικὴ, καθότι ἡ ρωσικὴ ἐκθεσις τοῦ πρίγκηπος Γαγαριν τοῦ ἔτους 1863 σημειώνει διὰ 86 ἐπαρχίας 30479 σχολεῖα μετὰ 632471 μαθητῶν, ἐν ᾧ ἡ γαλλικὴ ἐκθεσις τοῦ 1872 τοῦ κόμητος Τολστόη μόνον 24000 μετὰ 875000 μαθητῶν δι' ὅλην τὴν εὐρωπαϊκὴν Ρωσίαν. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, ἀρκετὰ σημαντικοὶ κατ' ἐπιφάνειαν, εἶναι ἀσήμαντοι σχετικῶς ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν, ὅστις ὑπερβαίνει τὰ 65 ἑκατομύρια διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν Ρωσίαν. Ἐπομένως εὐρίσκομεν εἰς Ρωσίαν 1 μαθητὴν ἐπὶ 75 κατοίκων ἐν ᾧ ὑπολογίζει τις 1 ἐπὶ 4 κατοίκων, εἰς τὰ κράτη τῆς Νέας-Ἀγγλίας καὶ εἰς Καναδὰ, καὶ 1 ἐπὶ 6 εἰς Δανίαν καὶ Σαζωνίαν. Τὰ κράτη τὰ μᾶλλον ὀπισθοδρομικὰ προσφέρουσιν ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἀναλογίαν εὐνοικωτέρων τῆς Ρωσίας· οὕτω ἡ Ἰταλία 1 ἐπὶ 19 κατοίκων, ἡ Ἑλλάς 1 ἐπὶ 20, ἡ Πορτογαλίαν 1 ἐπὶ 40, καὶ ἡ Σερβίαν 1 ἐπὶ 48.

Ἡ κυβέρνησις ἐνόησεν ὅτι, ὅπως ἀναπτύξῃ τὴν προκαταρτικὴν ἐκπαίδευσιν, πρέπει πρῶτον νὰ μορφώσῃ καλοὺς καὶ ἰκανοὺς παιδαγωγούς· ἔνεκεν τούτου προσπαθεῖ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰ διδασκαλεῖα ἢ « φυτώρια. » Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1871 δὲν ὑπῆρχον εἰμὴ 15 διδασκαλεῖα. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1873 ὑπῆρχον 41 καταστήματα προσδιορισμένα νὰ μορφώσωσι καλοὺς παιδαγωγούς. Περιπέλον αἱ ἐπαρχίαι διοργάνωσαν δι' ἐξόδων τῶν παιδαγωγικῶν μαθημάτων εἰς δεκαοκτὼ διάφορα μέρη. Ὅλα ταῦτα εἶναι βεβαίως ἀνεπρκῆ· οὐχ' ἕττον ὅμως εἶναι εὐχάριστον νὰ βλέπῃ τις ὅτι αἱ ἐπαρχιαὶ καὶ διοικήσεις, καθὼς καὶ τὸ κράτος, ἀμιλλῶνται περὶ σκοποῦ ἱεροῦ καὶ οὐσιασδεστάτου. Οὕτω λ. χ. ἡ κυβέρνησις περχορεῖ

14840 ρούβλια κατ' ἔτος εἰς τὸ διδασκαλεῖον τοῦ Κιερ καὶ προσδιορίζει 63000 ρούβλια διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ κτιρίου. Τὰ ἐξόδα διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ διδασκαλεῖου τῆς Καζάνης ἀνέβησαν κατὰ τὸ 1871 εἰς 64433 ρούβλια, τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος ἡ κυβέρνησις ἐπρόσθεσεν ἄλλα 25000 ρούβλια.

Ἐν Ρωσίᾳ εἰσῆχθησαν αἱ συνδιαλέξεις τῶν παιδαγωγῶν, αἵτινες ὑπῆρξαν τοσοῦτον γόνιμοι εἰς τὰ ἠνωμένα Κράτη τῆς Ἀμερικῆς. Αἱ συναθροίσεις αὗται γίνονται ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἐξησκημένων παιδαγωγῶν, ὀνομαζομένων ὑπὸ τῆς σχολικῆς ἐξουσίας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπαγρῶπνησιν τῶν ἐφόρων τῆς προκαταρτικῆς διδασκαλίας. Τὰ ἐξόδα πληρόνται ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν διοικήσεων. Αἱ συνδιαλέξεις αὗται λέγει ὁ ὑπουργὸς τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως, ἐξασκοῦν τὴν σωτηριωδέστεραν ἐπιρροήν. Κάμνουσι γνωστὰ τὰ καταλληλότερα ἐγχειρίδια, τὰς καλλιτέρας μεθόδους τῆς διδασκαλίας καὶ τὰ μετὰ τῆς ἐφαρμογῆς. Δημιουργοῦσι κέντρα παιδαγωγικῶν πληροφοριῶν καὶ τελειοποιοῦσιν οὕτω τὰς εἰς τὸ διδασκαλεῖον ἀποκτηθείσας γνώσεις. Ὄφειλεν ἡ κυβέρνησις νὰ εἰσάξῃ τὰς συνδιαλέξεις ταύτας εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, ὑποχρέουσα τοὺς διδασκάλους νὰ λαμβάνωσι μέρος καὶ ἀποζημιόνουσα αὐτοὺς διὰ τὰ ἐξόδα τοῦ μετατοπισμοῦ καὶ τῆς διαμονῆς τῶν εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν. Ἐν Ἀμερικῇ ἡ καθίδρυσις αὕτη εἶναι τοσοῦτο δημοτικῆ, ὥστε αἱ οἰκιστικαὶ θεωροῦσιν ὡς ὑπερτάτην εὐχαρίστησιν, ὡς αἰετὸν προσφέρουσι τὴν φιλοξενίαν εἰς τοὺς διδασκάλους, οἵτινες πορεύονται εἰς τὰς συναθροίσεις.

Ἡ ἀμάθεια εἶναι ὑπερβολικὴ εἰς τὰς ἐξοχὰς τῆς Ρωσίας. Κατὰ τὸν πρόξενον τῆς Ἀγγλίας εἰς Πετρούπολιν Κ. Μισέλ τὸν σπουδάσαντα κατὰ βάθος τὴν κατάστασιν τῶν ἀγροτικῶν τάξεων ἐν Ρωσίᾳ ὁ ἀριθμὸς τῶν γνωρίζοντων ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 8 ἢ 9 ἐπὶ 100, καὶ ἐντούτοις ὁ ρῶσος χωρικός ἔχει πνεῦμα ἐπιδεκτικόν καὶ μανθάνει εὐκόλως πᾶν ὅτι τῷ διδάξωσι. Ὅχι μόνον καλλιεργεῖ

τὰ διάφορα ἀναγκαῖα προϊόντα πρὸς κατανάλωσίν του, ἀλλὰ περιπλέον κτίζει τὴν οἰκίαν του, τὰ ἀλώνιά του, κατασκευάζει τὰ ἐπιπλά του, τὰ ἐνδύματά του, τὰ ἐργαλείά του, τὴν σκευὴν τῶν ἵππων του τέλος πάν ὅτι δύναται νὰ κάμη διὰ τοῦ ὕλικου, ὅπερ ἔχει ἀνὰ χεῖρας. Ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἐξίς νὰ σκέπτηται εἰς πᾶν τὸ συντελοῦν ν' ἀναπτύξη εἰς αὐτὸν τὸ αἶσθημα τῆς ἐργασίας καὶ τῆς μιμήσεως, καὶ νὰ τὸν κάμη ἐργάτην ἀξιοθαύμαστον ἐξυδερκείας καὶ νοημοσύνης. Ἦθελεν ὠφελῆθαι λοιπὸν ἐκ τῆς ἐκπαίδευσίσεως, ἣν ἡ κυβέρνησις ἤθελε θέσει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του. Παπαιδευμένος, καλῶς τρεφόμενος ὁ ῥώσσοσ ἤθελε γεῖνη εἰς τῶν καλλιτέρων ἐργατῶν τῆς Εὐρώπης. Πάντες γινώσκουσιν ὅτι τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ ἐλάττωμα εἶναι ἡ μέθη· κάμνει κατάχρησιν τῆς ρακῆς, *kasou* πρὸ πάντων, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ τιμὴ αὐτῆς ἐξέπεσον. Ὅπως πολεμήσωσι τὸ ἐλάττωμα τοῦτο, ὅπερ εἶναι πραγματικὴ μάστιξ τῶν κοινωνικῶν, τὸ καλλίτερον μέσον εἶναι νὰ ἐξευγενίσωσι τὴν διάνοιαν τῶν ἀγροτικῶν τάξεων, τοῦθ' ὅπερ ἤθελεν ἐμπνεύσει εἰς αὐτάς τὸ αἶσθημα τῆς φιλοκαλίας καὶ τῆς ἐγκρατείας.

Οἱ τῆς χειραφετήσεως νόμοι τοῦ 1861 παρεχώρησαν εἰς τὴν κοινότητα αὐτονομίαν τοσοῦτον ἐλευθέρων, ὅσην ἀπολαμβάνουσιν αἱ κοινότητες *townships* τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ κάτοικοι ὀνομάζουσιν ἐλευθέρως τὸ δημοτικὸν αὐτῶν συμβούλιον καὶ τὸν δήμαρχον *staroste* αἱ ἐξουσίαι αὐταὶ οὐ μόνον διευθύνουσι τὰ τοπικά αὐτῶν συμφέροντα, ἀλλ' ἐξασκοῦσι καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν εἰς τὰ πρωτοδικεῖα. Ἰσχυρίζονται τινες ὅτι οἱ χωρικοὶ ῥώσοσι δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ ὠφελῆθωσιν ἐκ τῶν δημοκρατικῶν τούτων θεσμῶν καὶ ἀναφέρουσι πλῆθος καταχρήσεων, αἷτινες προκύπτουσιν ἐκ τοῦ συστήματος τούτου. Ἐν τούτοις τὸ πολιτικὸν αὐτοῦτο ἰσχύει καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ, ἔνθα ἐπιφέρει τὰ μᾶλλον ἀξιοθαύμαστα ἀποτελέσματα. Ἐξασφαλίζει τελείαν καὶ καλῶς διοργανισμένην ἐλευθερίαν, συνηθίζει τὸν

λαὸν εἰς τὴν αὐτοδιοίκησιν καὶ ἐμπνέει εἰς αὐτὸν τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ τὸ σέβας τῶν προγονικῶν ἐθίμων (*). Ὅπως τὸ εἰσαχθὲν τοῦτο πολιτικὸν ἐν Ῥωσσίᾳ τελεσφορέση καλῶς, δεόν νὰ ἠθικοποιηθῆ ὁ λαὸς διὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς στιχειώδους ἐκπαίδευσίσεως, ἣν κατέχουσιν οἱ ὄρειοι κάτοικοι τοῦ Οὐρὶ καὶ τῆς Οὐτερβάλδης. Εἶναι ἀληθές ὅτι οὗτοι ἀπολαμβάνουσι τῶν ἐλευθέρων τούτων θεσμῶν ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων· ἀλλὰ πρὶν ὁ Βόρις Γοδονώφ εἰσάξη τὴν δουλείαν εἰς Ῥωσσίαν, ἡ κοινότης ἦτο διοργανισμένη, ὡς ἡ τῶν Ἑλβετικῶν δήμων. Τὸ αὐτὸ πολιτικὸν ἰσχύει καὶ παρὰ τοῖς μεσημερινοῖς Σλάβοις εἰς Σερβίαν. Δὲν πρόκειται λοιπὸν εἰμὴ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν παραδόσεις· ἐπειδὴ ὅμως ἡ νεωτέρα ὑπαρξίς εἶναι μᾶλλον πολὺπλοκος, διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη περισσοτέρων φώτων, αὐταπαρνήσεως καὶ τιμιότητος, ἔστω ἐὰν πρόκηται νὰ κυβερνήσῃ τις καὶ ἀπλῆν ἀγροτικὴν κοινότητα.

Ἡ Ῥωσσία μὲγάλως προσπαθεῖ νὰ διὰδῶσιν τὴν παιδείαν μεταξὺ τῶν ξένων λαῶν τῶν κατοικούντων τὰς ἐκτεταμένας πεδιάδας πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Δόν. Σχολεῖα καθιδρύθησαν διὰ τοὺς Τατάρους, τοὺς Βασχίρους καὶ τοὺς Κιρκασίους. Τὰ διδασκαλεῖα τῆς Καζάνης καὶ τῆς Ἰρκούτσκς ἐχοῦσι τὴν ἀποστολὴν νὰ προετοιμάζωσι διδασκάλους διὰ τὰς νομαδικὰς ταύτας φυλάς. Ἡ πολιτικὴ αὕτη οὐ μόνον ἔχει ἐκπολιτιστικὸν σκοπὸν, ἀλλὰ προτίθεται διὰ τῆς διαδῶσεως τῆς ῥωσικῆς γλώσσης νὰ ἐξομειώσῃ τὰς ξένας ταύτας φυλάς μετὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς σλαβικῆς φυλῆς.

Ἡ Ῥωσσία οὐδενὸς μέσου φεῖδεται ὅπως καταστήσῃ στενοτέρας τὰς σχέσεις αὐτῆς μετὰ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπιρροὴν τῆς εἰς τὴν ἀπέραντον

(*) Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας, καίπερ μονάρχης ἐνόησε τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις διὰ τοῦ συστήματος τῆς συγκεντρώσεως, τῆς καταπίσεως, τῆς στρατοκρατείας καὶ τοῦ ἐγωῖσμοῦ ἐπέφερε τὸν μαρσαμὸν καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν εἰς τὸ ἔθνος. Σ. Μ.

ταύτην χώραν. Ἀρτίως μετερρόθησε τὸν σύλλογον τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ὅστις ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ πρώην διευθύνοντος αὐτὸν Λαζαρέφ. Τὸ 1871 ἡ κυβέρνησις ἐπροσδιόρισεν ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ 20 000 ρούβλια. Ἐν αὐτῷ διδάσκονται ἡ ἀρμενικὴ φιλολογία, ἡ ἀραβικὴ, ἡ περσικὴ, ἡ γεωργιανῆ, ἡ τουρκικὴ ἢ τουρκο-ταρταρικὴ γλώσσα, ἡ ἱστορία τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ ἀνατολικὴ καλλιγραφία. Οἱ καθηγηταὶ καὶ οἱ φοιτηταὶ ἀπολαμβάνουσι τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων μετὰ τοὺς καθηγητὰς καὶ φοιτητὰς τῶν πανεπιστημείων. Ἡ τελευταία ἐκστρατεία τῆς Χίβας ἀπέδειξε πόσον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζῃ τις τὴν γλώσσαν τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὅποιον μέλλει νὰ πολεμήσῃ. Δύο ἀξιωματικοὶ γνωρίζοντες τὴν ἐν χρῆσει διάλεκτον εἰσεχώρησαν εἰς Χίβαν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ ῥωσικὸν στρατόπεδον φέροντες τὸ σχέδιον τῶν φρουρῶν καὶ τῆς πόλεως.

Ἡ μεσαία ἐκπαίδευσίς εἶναι διοργανισμένη σχεδὸν, καθὼς ἐν Γερμανίᾳ, πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ διατάγματος τοῦ 1874, τοῦ κανονίσαντος τὰς σπουδὰς εἰς τὰ γυμνάσια, καὶ τοῦ διατάγματος τοῦ 1872 ἀφορώντος τὰ τεχνοδιδακτικὰ σχολεῖα *Realschulen*. Εἰς τὰ γυμνάσια διδάσκαται ἐκτὸς τῶν νεωτέρων γλωσσῶν, γερμανικῆς καὶ γαλλικῆς, καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν κλάδων ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ ἡ λατινικὴ. Τὰ τεχνοδιδακτικὰ σχολεῖα εἶναι ἐξαίρετα παιδαγωγεία λίαν κατάλληλα εἰς τὰς παρούσας ἀνάγκας τῆς Ῥωσσίας. Εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα ἐκτὸς τῶν προκαταρκτικῶν γνώσεων διδάσκαται ἡ γραμμικὴ ἰχνογραφία, ἡ θεωρητικὴ ἢ πρακτικὴ χημεία, τὰ μαθηματικὰ, ἡ βοτανικὴ, ἡ πολιτικὴ οἰκονομία, αἱ νεώτεραι γλώσσαι καὶ πᾶν ὅτι ἀφορᾷ τὴν προαγωγὴν τῶν πρακτικῶν καὶ βιομηχανικῶν γνώσεων (*).

(*) Τοιαύτη ἐκπαίδευσίς ἀρμόζει εἰς τὰς ἐργατικὰς τάξεις τοῦ λαοῦ. Δυστυχῶς τὸ ἡμέτερον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, ὅπως ἔχει, οὐτε καρδίας μορφώνει οὔτε πρακτικούς ἀνδράς ἀναδεικνύει. Καρδὸς νὰ ἐνοήσωμεν ὅτι ἄλλο ἐκπαίδευσίς, ἄλλο διδασκαλεῖα καὶ ἄλλο ἀνατροφή.

τοῦ μέσου τούτου, ὅσοι τῶν νέων εἶναι προσδιωρισμένοι εἰς τὰς τέχνας ἢ τὸ ἐμπόριον τυγχάνουσι τελείας ἐκπαίδευσίσεως χωρὶς νὰ δαπανῶσιν τὸν καιρὸν τῶν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν, αἵτινες πολλάκις, ἐξακοντίζουσαι αὐτοὺς εἰς στάδιον ἀδιέξοδον, καταστρέφουσι τὸ μέλλον αὐτῶν. Ἐν Ὁλλανδίᾳ διοργάνισαν τελευταῖως εἰς ὅλας τὰς σημαντικώτερας πόλεις ὑπὸ τὸ ὄνομα *Hoogburgerscholen* τεχνοδιδακτικὰ σχολεῖα ἄτινα δύναται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς πρότυπα.

Τὴν 1. Ἰανουαρίου 1872 ὑπήρχον 158 γυμνάσια, ἔνθα ἐφοίτων 42751 μαθηταί, τουτέστι 3720 περισσότεροι τῶν τοῦ 1871. Ὁ ἀριθμὸς τῶν παρουσιασθέντων εἰς τὰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις τοῦ Αὐγούστου ἀνέρχεται εἰς 40068, μεταξὺ τῶν ὁποίων 3239 δὲν ἀπῆντησαν εἰς τὰς τῆς παραδοχῆς δοκιμασίας, αἵτινες εἶναι λίαν αὐστηραί, καὶ ἐν τούτοις 44 γυμνάσια ἐπὶ 158 ἠναγκάσθησαν ν' ἀποποιήθωσι 1048 μαθητὰς ἕνεκεν ἐλλείψεως χώρου. Ἴδου ἀπὸδειξίς τῆς προθυμίας, μεθ' ἧς οἱ λαοὶ θέλουσι νὰ ὠφελῆθωσιν ἐξ ὅλων τῶν μέσων τῆς ἐκπαίδευσίσεως, ἣτις εἶναι ἐφικτὴ εἰς αὐτοὺς. Ἄλλοθι ἡ κυβέρνησις ἀγωνίζεται ὅπως ὑποχρέωσῃ τοὺς πολῖτας, ἵνα ἐνασχολῶνται εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, εἰς Ῥωσσίαν ἀπεναντίας οἱ ἰδιῶται, αἱ πόλεις, αἱ ἐπαρχίαι προλαμβάνουσι τὴν κυβέρνησιν. Δὲν ἔχει λοιπὸν ἀπαραίτητον χρέος ἡ διοίκησις νὰ συνδράμῃ τὴν ὄθησιν ταύτην; Ἡ διατήρησις τῶν γυμνασίων διὰ τὸ ἔτος 1871 ἔστοίχισε 4,467,644 ρούβλια ἐκ τῶν ὁποίων 3,213,889 ἐχερήγησε τὸ κράτος, τὸ δὲ ὑπόλοιπον προέροχεται ἐκ τῶν δήμων, τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν ἰδιωτῶν καὶ τοῦ τόκου τῶν σχολικῶν κεφαλαίων. Πράγμα ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἡ Ῥωσσία ὀνομάζει καθ' ἕκαστον ἔτος καθηγητὰς εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς μεσαίας ἐκπαίδευσίσεως πλῆθος Σλάβων ἀστριακῶν. Ἐὰν ἡ στρατολογία αὕτη ἐξακολουθήσῃ, δύναται νὰ ἔχη συνεπέας διὰ τὸ μέλλον.

Ἐκ τῆς ἐπισήμου ἐκθέσεως μανθάνομεν

ἐπίσης, ὁποῖας προσπάθειαι καταβάλλει ἡ κυβέρνησις ὅπως ἐκρωσσίσῃ τὴν Πολωνίαν καὶ τὰς βαλτικὰς ἐπαρχίας. Κατὰ τὸ 1874 δὲν ὑπῆρχεν εἰς Πολωνίαν εἰμὴ ἕν μόνον γυμνάσιον, ἐνθα ἡ διδασκαλία ἐγένετο εἰς ἔθνικὴν γλῶσσαν. Περὶ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὸ γυμνάσιον τοῦτο καθυπεβλήθη εἰς τὸν γενικὸν νόμον τοῦ Κράτους. Ὡς ἐκ τούτου ἡ πολωνικὴ γλῶσσα ἐξωρίσθη ἐκ τῆς μεσαίας ἐκπαιδεύσεως, καὶ ὅπως γείνηται δεκτὸς ὁφείλει νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὴν ρωσσικὴν. Εἰς τὰς βαλτικὰς ἐπαρχίας, ἔχουσι εἰς τὴν σχολικὴν περιφέρειαν τοῦ Δορπά, ἡ κυβέρνησις προβαίνει μετὰ τινος προφυλάξεως. Αἱ οἰκογένειαι προτιμῶσι τὴν γερμανικὴν, ἧτις εἶναι ἡ μητρικὴ αὐτῶν γλῶσσα καὶ ἧτις θέτει αὐτάς εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς Δύσεως. Ἐξ ἄλλου οἱ διδάσκαλοι τῆς ρωσσικῆς εἶναι ἡ Γερμανοὶ γνωρίζοντες τὴν διάλεκτον τὴν ὁποίαν μέλλουσι νὰ διδάξουσιν, ἢ Ρῶσσοι οἵτινες δὲν ἔκαμαν φιλολογικὰς σπουδὰς. Ὅπως διορθώσῃ τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην, ἡ κυβέρνησις ἐσχημάτισε ἐξ ὑποτροφίας εἰς τὸν ἱστορικο-φιλολογικὸν σύλλογον ὅπως προετοιμάσῃ διδασκάλους τῆς ρωσσικῆς γλώσσης διὰ τὰ γυμνάσια τῆς ἐπαρχίας τοῦ Δορπά. Κατὰ δῦτερον λόγον ἐσύστασεν εἰς Ρῆγα καὶ Ρεβὲλ δύο γυμνάσια ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ἐνθα ὅλα τὰ μαθήματα διδάσκονται εἰς ρωσσικὴν γλῶσσαν. Εἶναι λοιπὸν φησικὸν ὅτι ἡ κυβέρνησις ἀγωνίζεται ὅπως διαδώσῃ τὴν ἔθνικὴν γλῶσσαν εἰς τὰς ἐπαρχίας ξένης καταγωγῆς. Ἡ Γαλλία ἐπραξε τὸ αὐτὸ εἰς τὴν Ἀλσατιάν, ἡ δὲ Πρωσσία εἰς τὸ δουκάτον τοῦ Πόζεν· πλὴν ἡ ρωσσικὴ κυβέρνησις πρέπει ν' ἀποφύγῃ πᾶν ὅ τι δύναται νὰ προσκρούσῃ τὴν φυσικὴν κλίσην, ἢν οἱ λαοὶ αἰσθάνονται διὰ τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν ὡς καὶ διὰ τοὺς θεσμοὺς αὐτῶν. Τὰ καταθλιπτικὰ μέτρα προκαλοῦν τὴν ἀντίστασιν καὶ καθιστῶσι δύσκολον τὴν ἀφομοίωσιν, ἢν ἡ κυβέρνησις ἐπιδιώκει.

Ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ γυναικείου φύλου ἡ Ρωσσία ὑπερτερεῖ πολλὰς δυτικὰς

χώρας. Ὑπάρχει ἐν Μόσχᾳ σχολεῖον, τὸ ἐκπαιδευτήριον Φίσερ, ἐνθα οἱ διδάσκαλοι ἀκολουθοῦσι τὸ πρόγραμμα τῶν γυμνασίων τῶν ἀρρένων. Εἰς Ρωσίαν, καθὼς εἰς τὰς ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, αἱ γυναῖκες διδάσκονται τὰς ὑψηλὰς ἱστορικὰς φυσικὰς ἢ φιλολογικὰς ἐπιστήμας χωρὶς νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1874 ὑπῆρχον 186 ἐκπαιδευτήρια διὰ τὰ κοράσια, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἡ κυβέρνησις δαπανᾷ κατ' ἔτος 2412 ἑκατομύρια φράγκα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀνέρχεται εἰς 23404. Τὸ σύνολον τῶν ἐκπαιδευτῶν παντὸς εἶδους συνίστατο κατὰ Ἰαννουάριον 1872 εἰς 1081 καταστήματα συμπεριλαμβανόμενα 38430 μαθητᾶς, ἐξ ὧν 16644 ἄρρενα καὶ 21789 κοράσια, ἑπομένως περιεσσότεροι νεάνιδες παρὰ νέοι. Σχεδὸν τὰ περισσότερα σχολεῖα εὑρίσκονται εἰς Πετροῦπολιν καὶ εἰς Μόσχαν· 835 ἀναλογοῦσι μὲ τὰ προκαταρκτικὰ σχολεῖα.

Ἡ Ρωσσία κατέχει 8 πανεπιστήμια διοργανισμένα κατὰ τὸ σχέδιον τῶν τῆς Γερμανίας· εὑρίσκονται δὲ εἰς Πετροῦπολιν, Μόσχαν, Καρκόφ, Καζάνην, Ὀδησσόν, Δορπά καὶ Βαρσοβίαν. Συμπεριλαμβάνουσι 512 καθηγητᾶς καὶ 6779 φοιτητᾶς· τὸ ἥμισυ σπουδάζει τὴν νομικὴν, οἱ δὲ 4922 τὴν ἱατρικὴν. Ἰκανὸς εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποτρόφων· 5000 σχεδὸν μαθηταὶ λαμβάνουσιν ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως σύνταξιν πρὸς ἐκπεραίωσιν τῶν σπουδῶν τῶν. Ἡ Ρωσσία ἤτο ἐλλειπὴς καλῶν καθηγητῶν διὰ τὴν ἀνωτέραν διδασκαλίαν καὶ πολλὰκις πολλὰ ἐδραξεν ἕκαστον κενά. Ὅπως προλάβῃ τὸ ἄτοπον τοῦτο, ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ σχηματίσῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς φυτώριον νέων καθηγητῶν. Ἐπροσδιόρισεν ὕθεν τὸ ποσὸν 250,000 φρ. δι' ἐκείνους, οἵτινες προετοιμάζονται εἰς τὸ στάδιον τῆς ὑψηλῆς διδασκαλίας τόσον ἐντὸς, ὅσον καὶ ἐκτὸς τοῦ κράτους. Ἡ Ρωσσία κατὰ μίμησιν τῆς Γερμανίας διοργάνωσεν ἐντὸς τοῦ Πανεπιστημίου ἐιδικοῦς ἐπιστημονικοῦς συλλόγους, ἐφωδιασμένους

μετὰ τῆς συσκευῆς τῶν ἀναγκαίων ὀργάνων. Ὁβτω ἐν ἀστεροσκοπεῖον καθιδρύθη εἰς Ὁδησσὸν καὶ ἕτερον εἰς Κιέφ. Τὸ 1874 ἐπερατώθη τὸ εἰς τὴν χημείαν προσδιορισμένον ἐιδικὸν κατάστημα, ἐνθα οἱ φοιτητᾶι δύνανται νὰ ἐξασκηθῶσιν εἰς πειραματικὰς μελέτας, ἢ ἀνάγκη τῶν ὁποίων καθίσταται ἀσμεῖραι λίαν ἐπαισθητῆ.

Αἱ κυβερνήσεις τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐδωκαν εἰς πολλὰς περιστάσεις δείγματα εἰλικρινοῦς συμφωνίας καὶ συνεννοήσεως. Οἱ ἰδιῶται Ρῶσσοι ὡς πρὸς τὴν μεγαλοδωρᾶν ὑπὲρ τῶν σχολείων τῶν εἶναι ἐφάμιλλοι μὲ τοὺς Ἀμερικανούς. Ἴδου παραδείγματα τινα τῆς γενναιοδωρίας αὐτῶν. Ὁ Κ. Ναρικίνης καθιδρύει εἰς Τανπόφ τὴν Λικατερίνειον Σχολὴν προικοδοτήσας αὐτὴν ἐκτὸς τοῦ γηπέδου μὲ ἐν κεφάλαιον 1,600,000 φρ. Διὰ τῆς δωρησεως τοῦ ἐμπορίου Ματεϊῆφ κηζήθη σημαντικὰ τὸ ἱστολογικὸν μουσεῖον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας. Χάρις εἰς τὰς μεγαλοδωρίας τῆς κομῆσεως Μουσλίν-Πουσλίν τὸ λύκειον τῆς Νεγίνης ἔλαβε σημαντικὴν ἀνάπτυξιν. Διὰ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Κοῦ Βοικίνου τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας ἀπέκτησε πολλὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα, καὶ συνέστησε ἐν διαγωνισμῶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Εἰς Ὀλτιν γέν οἱ εὐγενεῖς καθιδρύουσιν ἕν γυμνάσιον. Τὸ διδασκαλεῖον τοῦ Τουερ συντηρεῖται δι' ἐξόδων τοῦ Κ. Μαξιμῶφ, πλουσίου ἰδιοκτήτου τῆς πόλεως ταύτης. Τὰ παραδείγματα ταῦτα γενναιοδωρίας ἐλήφθησαν μόνον ἐκ τῶν ἐκθέσεων τοῦ 1871 καὶ 1872 καὶ ἀναλόγως δὲν ὑπάρχει τόπος, ὅστις δύναται ν' ἀναφέρῃ μετὰ περισσοτέρου σεβασμοῦ τὰ δνόματα τῶσυτόων γενναίων καὶ φιλοπατρίδων δωρητῶν.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ μεθ' ὅλας τὰς προόδους, αἱ ἐξετέλεσεν εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, ἡ Ρωσσία χροσωστῆ νὰ κάμη εἰσέτι μεγάλας θυσίας, ὅπως φθάσῃ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς ὃν ἐφθασαν τὰ μάλλον πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ταρταρικὴ κατοχὴ, ἧτις διήρκησε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ μεσαίου αἰῶνος, ἐμπόδισεν αὐτὴν

νὰ προχωρήσῃ πλὴν σήμερον, ὡς ἀπεδείχθη, πᾶσαι αἱ τεταγμέναι ἀρχαὶ καὶ ὅλαι αἱ πολιτικαὶ τάξεις εἶναι ἀποφασισμένα ν' ἀνακτήσωσι τὸν ἀπολεσθέντα χρόνον. Ἡ τελευταία ἀνάπτυξις τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸ ἀπέραντον κράτος τῆς Ἀνατολῆς ἐνδιαφέρει τὰ μάλιστα δλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα. Διὰ τῆς Ρωσσίας λοιπὸν ὁ πολιτισμὸς δύναται νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς ἐκτεταμένας χώρας τῆς βορείου καὶ κεντρικῆς Ἀσίας. Εἶδομεν μετὰ πίσσης ἐπιτυχίας ἀφωσιωμένοι ὑπάλληλοι διοργανίζουσι σχολεῖα μέχρι τῶν ταρταρικῶν σιφῶν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Βόλγα. Διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου τὰ εἰρηνοποιηθέντα χανάτα θέλουσιν εἰσαχθῆ βαθμῶν εἰς τὸν κύκλον τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἐλεύσεται ἡμέρα, καθ' ἣν αἱ ἐρται τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς ἀνεξαρτήτου Ταταρίας θέλουσι καθυποβληθῆ καὶ αὐταὶ εἰς τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἐπιρροὴν τῆς Δύσεως.

(Ἐκ τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῶν Δύο Κόσμων).
Α. Κ.

Ἡ ΨΥΧΗ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ.

Ἐκ δύο ἀπέριων καὶ ποικίλων σελίδων δύναται τις εἰπεῖν ὅτι σύγκριται ἢ αἰετὴ ἠνεωγμένη τοῦ Σύμπαντος βίβλος, τῶν δὲ δύο σελίδων τούτων ἡ μὲν, τανύπελος, ἐπικρέμαται τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, ἡ δὲ, ἀπέραντος, ἀπλοῦται τριγύρω μας. Ἀμφοτέρων ὁ πλοῦτος, ὁρατὸς τῆς μὲν πρώτης τὴν νύκτα, τῆς δὲ δευτέρας τὴν ἡμέραν, ἀνεξάντλητον παρέχει ὕλην, εἰς μὲν τὸν σπουδαῖον ἀνθρωπὸν βαθεῖας μελέτης καὶ νέων ἀείποτε ἀνακαλύψεων, εἰς δὲ τὸν ἀμαθῆ ἔτι καὶ ἐντὸς τοῦ κοινοῦ κύκλου περικλειόμενον διαρκούς τέρψεως καὶ θαυμασμοῦ. Διὰ τὸν ἐπιστήμονα ἰδίως, διὰ τὸν σοφὸν ἀνθρωπὸν, διὰ πάντα τέλος πάντων τὸν ἀναγνωρίζοντα καὶ ἐνοοῦντα τὴν σχέσιν τοῦ ἀτόμου πρὸς πᾶν τὸ περὶ αὐτὸν καὶ πέραν

αυτῶν τόμους δλοκλήρους περί τῶν φαινομένων, ἅτινα προδίδουσιν ἐνστικτοῦ αἰσθηματος ὑπαρξιν παρά τοῖς φυτοῖς, ὁ δὲ *H. Ed. Smith*, ὁ περίφημος ἐκεῖνος Ἄγγλος βοτανικὸς, ἐφρόνει ὅτι οὐ μόνον δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῆ τὴν λειτουργίαν τοῦ αἰσθάνεσθαι εἰς τὰ φυτὰ, ἀλλὰ καὶ ὅτι δύνανται νὰ φθάσωσιν εἰς αἰσθημά τι εὐδαιμονίας καὶ μακαριότητος. Ὁ *Hegel* τέλος πάντων ἦτο ὁ πρῶτος ἀνακαλύψας ὅτι τοῦ ἡλιοτροπίου τὴν ιδιότητα, τοῦ τακτικῶς πρὸς τὸν ἥλιον στρέφεσθαι, τὴν κατέχουσι καὶ πλείστα ἄλλα ἄνθη καὶ φυτὰ, ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐνδιατιώμενα. « Ὄταν πρὸς τὸ ἐσπέρας, λέγει, εἰσέλθῃ τις ἐντὸς λειμῶνος τὸν δύνοντα ἥλιον βλέπων, ὀλίγιστα ἄνθη παρατηρεῖ, διότι ὅλα εἶναι ἐστραμμένα πρὸς τῆς δύσεως τὸ μέρος· ἂν ὅμως εἰσέλθῃ ἐκ τοῦ ἀπέναντι μέρους, θὰ ἴδῃ τὸν λειμῶνα ὀλόκληρον στίλβοντα ἐκ τῆς λάμψεως μυριάδων ὄλων ἀνθέων. Ἐπίσης δ' ἂν τὸ πρῶτ' διευθυνθῆ πρὸς τὸν λειμῶνα τὴν Δύσιν ἀτενίζων, οὐδὲν ἄνθος βλέπει, διότι ὅλα κλίνουν ἐπὶ τῆς γῆς πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἔδυσεν ὁ ἥλιος· ἅμα δ' ἀρχίσῃ ἀνατέλλον τῆς ἡμέρας τὸ ἄστρον, ἀρχίζουσι καὶ τ' ἄνθη ἐν

μετὰ τὸ ἄλλο πρὸς τῆς Ἀνατολῆς τὸ μέρος στρεφόμενα.

Τί δὲν ἐδύνατο ἄλλως τε νὰ γράψῃ τις ἀκόμη περὶ τοῦ ὅσον ὥραίου καὶ ποικίλου, τοσοῦτον περιέρχου καὶ σπουδαίου τούτου θέματος! Ὑπάρχει ἴσως τοσαύτης ποικιλίας καὶ μελέτης ὕλη ἐν αὐτῷ, ὅσην κατέχουσι ἐκτασιν οἱ περίξ ἡμῶν ἀπλούμενοι φυτικὸι κόσμοι. Ἄν ἐντοσοῦτω ἡ ξηρὰ καὶ περιληπτικὴ αὐτὴ ἐκθεσις ἤθελε κινήσει τὴν περιέργειάν τινος τῶν ἀναγνωστῶν πρὸς τελειότεραν μελέτην τοῦ θέματος, τὰ ἐν λόγῳ συγγράμματα τῶν δύο σοφῶν Γερμανῶν φυσιολόγων, καὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν μεταπεφρασμένα, οἴκοθεν προσφέρονται ταμεῖα ἀνεξάντλητα μεγάλων φυσικῶν ἀληθειῶν καὶ πολυτίμων ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Ἐν τοιαύτῃ αὐτῶν ἐνδελεχεῖ μελέτη θέλει ἐννοήσῃ καλλίτερον ὅτι ἰδίως ἀρχόμενοι τοῦ λόγου εἴπομεν. Καὶ θέλει πρὸ πάντων διῶδει τότε τὸν Ἀόρατον Δάκτυλον τὸν κινουῦντα τὴν ἄπειρον ταύτην καὶ αεικίνητον μηχανὴν, ἣτις ὀνομάζεται Σύμπαν.

B.

Ο ΤΥΦΛΟΣ.

Α'.

Τυφλὸς πλησίον ρύακος πρὸς λύραν ψάλλει ἄσμα
 Κ' ἐπέμπει πληθὸς στεναγμῶν καὶ πάντοτε δακρύει.
 Ἡ φύσις θάλλει γύρω του . . . Πλὴν πάντοτε ἐν φάσμα
 Εἰς δυστυχίας ὄνειρα τὸν νοῦν αὐτοῦ κυλίει,
 Πλησίον του κοιμᾶται
 Κόρη ὠχρὰ, φακένδυτος, κ' εἰς ὄνειρα πλανᾶται,
 —
 Γλυκὺς ὁ φθόγγος τῶν πτηνῶν τὴν ἀκοήν του πλήττει
 Καὶ τὸ κελάρυσμα γλυκὺ τοῦ ρύακος φλοισβίζει.
 Ποθεῖ νὰ ἴδῃ, ἀλλὰ, φεῦ! δὲν δύναται καὶ φρίττει . . .
 Ψεκᾶς τις δρόσου πρὸς στιγμήν τὸ χεῖλός του δροσίζει.
 Ψάλλει καὶ πάλιν ψάλλει
 Καὶ ἐξυμνεῖ τῆς φύσεως τὰ μειδιῶντα κάλλη.

Κ' ἐν ᾧ τὴν λύραν ἔκρουε κ' ὡς κύκνος ἐμελώδει
 Ἐστέναζε κ' ἐδάκρυσσε . . . καὶ πάλιν ἐν ἐδύνῃ
 Τὴν λύραν ἐρρίψε χαμαὶ! — Ἄχ! τότε ἐθρηνώδει
 Καὶ ἤρχισε τὸν θρῆνόν του νὰ λέγῃ ἐν γαλήνῃ . . .
 Ἡ αὔρα μορμυρίζει
 Καὶ τοῦ τυφλοῦ τὰς παρειὰς ἡ χαραυγὴ δροσίζει.

Τὰς χεῖράς του ἀνόψωσε . . . προσεύχεται . . . καὶ παύει.
 Νὰ ὀμιλήσῃ προσπαθεῖ. — Δὲν δύναται . . . φεῦ! κλαίει . . .
 Τοῦ τάφου μόνον τὴν σιγὴν ἀκούσται νὰ θραύῃ
 Ἡδὺ κελάδημα πτηνῶν κ' ὁ ρύαξ, ὅστις ῥέει.
 Ἴδου, ἰδοὺ θ' ἀρχίσῃ
 Τὰ χεῖλη του ἀνοίγονται, ἰδοὺ θὰ ὀμιλήσῃ.

« Πτηνὰ μου κελαδήσατε, τυφλὸς σὰς ἐκετεῦει,
 Αὐρὰ μου, πνεῦσον ἄρωμα κ' ἔλθε νὰ σὲ φιλήσω.
 Ἄχ! δὲν σὰς βλέπω, ἄνθη μου, πλέον δὲν με μαγεύει
 Τῆς φύσεως ἡ ἕρασις· τυφλὸς πλέον θὰ ζήσω
 Μὲ στόνους καὶ πικρίας.
 Φεῦ, δὲν θὰ ἴδω τοῦ λοιποῦ τὴν ὄψιν τῆς Μαρίας.

Μαρία! . . . δὲν με ἤκουσε· κοιμᾶτ' ἐν ἡρεμίᾳ . . .
 Κοιμήσου! — Σὺ θὰ ἐγερθῆς τὴν φύσιν νὰ θαυμάσῃς,
 Ἐν ᾧ ἐγὼ θὰ πλανηθῶ ἐν φοβερᾷ σκοτίᾳ·
 Θὰ βλέπω μαῦρον οὐρανὸν καὶ τρομερὰς ἐκτάσεις·
 Κι' ὅπου σταθῶ ἐν μνήμῃ
 Θὰ χαίνῃ πρὸ τοῦ δυστυχοῦς τὸ τρεμοκλινόν βῆμα.

Θὰ φέρωμαι ὡς ἄπελπις εἰς βράχους καὶ εἰς ὄρη,
 Ἐν μέσῳ θὰ πορεύωμαι τάφων καὶ ἐρειπίων·
 Θὰ μ' εἶναι μόνος ὀδηγὸς ἡ νεαρά μου κόρη
 Καὶ με αὐτὴν θὰ ψάλλωμεν πικρὸν, φεῦ, ἔλεγετον
 Παρὰ σταυρὸν μνημείου
 Προσμέμοντες ἀμφοτέρου τὴν τελευταίην τοῦ βίου. »

Σιγᾶ τὸ πᾶν καὶ ὁ τυφλὸς δὲν ψάλλει θρῆνους πλέον·
 Τὴν λύραν του ἐστήριξεν ὑπὸ σκιὰν ἰτέας,
 Καὶ παρ' αὐτὴν ἐλάθησε κρουνοὺς δακρῶν χέων . . .
 Ἐν δάκρῳ ἔπεσε θερμὸν ἐς τὸ πρόσωπον τῆς νέας·
 Αἶφνης τὴν ἀφουπνίζει
 Κ' εἶδε τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ, τὴν φύσιν νὰ ἀνοίξῃ.

Εἶδε τὴν σκέπην τῆς αὐγῆς με βόδα κοσμημένην,
 Τὴν γῆν εἰσέτι θαλλουσαν καὶ πλήρη γοητείας . . .
 Ἀλλὰ δὲν εἶδεν ὄπισθεν ἰτέαν λυπημένην,

Ίτέαν, φεῦ! σκιάζουσαν ἐν θύμα δυστυχίας
 Τὰς χεῖράς της σταυρόνει
 Καὶ πρὸς τὸν Πλάστην προσευχὴν ἢ δυστυχῆς ὑψώνει.

.

Καὶ ἔπειτα, καὶ ἔπειτα ἔστην πατρικὴν ἀγάλην
 Ἐτήκετο ἢ δύσμοιρος εἰς δάκρυα πικρίας
 Καὶ ἤγωνε τοῦ στήθους της τὴν αἰωνίαν πάλιν
 Μὲ τοῦ τυφλοῦ, φεῦ! τοὺς παλμοὺς τῆς ἀτυχοῦς καρδίας.
 Τύχη τυφλῆ, δὲν βλέπεις;
 Τὰ ὄμματα τοῦ δυστυχοῦς πρὸς τι εἰσέτι σκέπεις;

Σὺ δὲν λυπεῖσαι, δὲν πονεῖς ἐν δυστυχῆς σου θύμα;
 Δὲν βλέπεις πόσα δάκρυα ἐν τῇ σκοτίᾳ χεῖς;
 ὦ! εἶναι προτιμότερον εἰς τὸν τυφλὸν ἐν μνήμα,
 Ἄφου ἐν πόνοις καὶ κλαυθμοῖς ἢ βιοτὴ τοῦ ρεῖ!
 ὦ τύχη! εὐσπλαγχνίαν
 Δὲς εἰς αὐτὸν τὸ φῶς νὰ ἴδῃ κ' ἐπὶ στιγμὴν καὶ μίαν!

Νὰ ἴδῃ ἓνα Ἄγγελον θρηνοῦντα ἔσθ' πλευρόν του,
 Νὰ ἴδῃ κόρην ἦντινα δὲν εἶδ' ἐπὶ ζωῆς του.
 Καὶ κάθυγρα τὰ ὄμματα νὰ στρέψ' εἰς τὸν Θεόν του,
 Καὶ πάλιν μὲ τὴν λήραν του νὰ ψάλλῃ τῆς ψυχῆς του
 Τοὺς ἡδυτάτους τόνους,
 Οὐς ἔκρυπτ' εἰς τὰ στήθη του ἀπὸ ἀρχαίους χρόνους.

B'.

Τὰ ἄστρα ἤδη ἔσβεσαν. — Αὐγὴ γλυκοχαράζει
 Παντοῦ χαρὰ, μειδιάμα, ὀρχήσεις καὶ φαιδρότης.
 Ὁ οὐρανὸς ροδοστεφῆς τὸν Πλάστην του δοξάζει
 Καὶ ὅλη ἢ περιχαρῶς ἀνθοῦσα ἀνθρωπότης
 Τὰς χεῖράς της ἐκτείνει
 Καὶ ἱκετεύει τὸν Θεὸν νὰ ζήσῃ ἐν γαλήνῃ.

Ὁ ἥλιος ἀνήρχετο ἐν μέσῳ τῶν ἀσμάτων,
 Ἐν μέσῳ κελαδῆματος, ἔρωτος κ' εὐφροσύνης.
 Αἱ νόμφαι τρέχουν ἔσθους ἀγροῦς μὲ τ' ἄδοντα πτηνά των
 Καὶ λούονται, ὡς μάρμαρα, ὑπὸ τὸ ὕδωρ κρήνης.
 Τὸ πᾶν δωρεῖ ἐλπιδας.
 Καὶ παῖς τις παρὰ τὴν ἀκτὴν παίζει μὲ χρυσαλλίδας.

Ἐδῶ, ἐν μέσῳ τοῦ ἀγροῦ προσέρχονται ἐργάται.

Καὶ οἱ βοσκοὶ κατέρχονται ἐν πλήρει εὐφροσύνῃ
 Κ' ἐκεῖ ὑπὸ τὸ στέγασμα ὁ πλούσιος κοιμάται
 Καὶ σκέπεται τοὺς ὕπνους του ὄνειρα ἐν γαλήνῃ
 Καὶ ὁ τυφλὸς βαδίζει
 Τὸν ὄβολόν σας! πλούσιοι, πάντοτε μορμουρίζει.

Τὸν ὄβολόν σας, ἀδελφοί, ἔκραζεν ἡ Μαρία,
 Καὶ ἔκρουε τῶν οἰκιῶν τὰς θύρας μίαν, μίαν.
 Κ' ἐδῶ φεῦ! τὴν ἐδίωκον, κ' ἐκεῖ Φύγε, ἀθλία,
 Τῆ ἔλεγον νεάνιδες . . . Πλάστα, παρηγορίαν
 Τῆς πείνης, ἀνεφώνει.

— Ὅτι θνητὸς ἐγένεσο, πλούσιε, μὴ λησμονεῖ. —

Σὺ δὲν ἐγεύθης, πλούσιε, τὰ δάκρυα τῆς πείνης
 Δὲν ἐκοιμήθης ἄστεγος, δὲν ἐπλανήθης μόνος,
 Δὲν ἔπιες τὸ κύπελλον τῆς φοβερᾶς ὀδύνης.
 Ἄχ! σοῦ δὲν ἐβρύτιδωσε τὸ μέτωπον ὁ πόνος,
 Δὲν εἶδες ἀγωνίαν.

Λυπήσου, πλούσιε, τυφλὸν λυπήσου τὴν πενίαν!
 Τὰς θύρας μάτην ἔκρουεν ἡ δυστυχῆς παρθένος
 Παντοῦ φραγμὸς, παντοῦ σιγὴ, παντοῦ ἀπελπισία.
 Παντοῦ κατὰ τῶν δυστυχῶν ἠγείρετο τὸ μῖσος,
 Παντοῦ . . . φεῦ! ὅπου ἔκρουσεν ἐντόνως ἡ Μαρία . . .

Γ'.

Ἀπλοῦται ἤδη νύξ ὠχρὰ, ἀσέληνος, ἀγρία
 Εἰσέτι λάμπει ἀμυδρῶς ἐν ἄστρον εἰς τὰ ὕψη
 Σιγὴ ἀνάσσει πανταχοῦ καὶ μαύρη ἐρημία . . .
 Ἴδού, νῦν σβέννυτ' ὁ ἀστὴρ κ' ἐκ τ' οὐρανοῦ θὰ λείψῃ.
 Οὔτε ζεφύρου φύσημα τὰ φύλλα νῦν σαλεύει,
 Οὔτε ὁ ρυαὶ φέρεται ἀγρίως πρὸς τὸ κύμα,
 Οὔτε ἐν ἄσμα ἔρωτος τὴν ἀκοὴν μαγεύει
 Ἀλλὰ ἐν μέσῳ τῆς σιγῆς ἀκούεται ἐν βῆμα.

Βῆμα γοργόν, καὶ ἕτερον ἀκολουθεῖ τὸ πρῶτον
 Καὶ ψαλμῳδαὶ νεκρικαὶ καὶ τεθλιμμένης θρηνοῦ . . .
 Φεῦ! φέρετρόν τι ἔφερον οἱ τέσσαρες μὲ κρότον
 Καὶ ἐν τῷ μέσῳ κλαίουσα ἐβάδιζεν ἐκείνη.

Διέρχονται μετὰ σιγῆς ἐν μέσῳ κυπαρίσσω
 Κι' ἀφίνου ὄπισθεν αὐτῶν μοσχολιθάνου μῦρα
 Καὶ φθάνουν, ὅπου φύονται τὰ ἄνθη τῶν ναρκίσσω
 Ἐκεῖ ἀνοίγει τῶν θνητῶν ἢ τελευταία θύρα,

Ἡ θύρα, ἣτις ὀδηγεῖ εἰς πόνους αἰωνίους

Καὶ κλείει τὰς ἐλπίδας μας μὲ ἰσχυρὰς κιγκλίδας,
Ἦτις ἐγκλείει δάκρυα καὶ στεναγμούς μυρίους,
Καὶ σκελετώδη σώματα καὶ ἄπνους νηρηίδας.

Εἰσέρχεται ὁ ἱερεὺς καὶ εἶποντο οἱ ἄλλοι·
Καὶ φθάνουν, ὅπου ἔχαινε νεοσκαμμένον μνήμα.
Αἱ ψαλμωδίαὶ ἔπαυσαν· καὶ ἐν σιγῇ μεγάλη
Πάντες ἐκράτησαν ἐκεῖ τὸ κεκμηκὸς των βῆμα.

Ἐρρίφθη τότε ὁ τυφλὸς ἔς τοῦ μνήματος τὰ βάθη·
Καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐρρίπτοντο καὶ χρώματα καὶ λίθοι. . . .
Δὲν βαλσαμόνει ὄρφανῆς ἐν δάκρυον τὰ πάθη,
Οὔτε συγχώρησις πικρά, οὔτε τοῦ χρόνου λήθη.

« Νὰ συγχωρήσῃ ὁ Θεὸς » ἠντήχησε πενθίμως·
Καὶ διεδέχθη ἔπειτα τὸ πένθος ἐρημία·
Κ' ἐνίοτε ἠκούετο εἰς πεπνιγμένον θρήνος
Καὶ στεναγμὸς βαρυπενθοῦς. — Τίς ἦτο; . . . Ἡ Μαρία.

Καὶ ἔκτοτε παρὰ σταυρὸν μὲ κόμην λελυμένην
Προσηύχeto στεναζούσα ἡ δυστυχὴς μὲ πόνον.
Καὶ εἶχε στέγην πάντοτε, ἰτέαν λυπημένην·
Τὸν τάφον ἀναμένουσα, τῆς τελευτῆς τὸν χρόνον.

Ἐπῆλθεν αἶφνης παγερὸς χειμὼν καὶ θυσιλώδης.
Οἱ κεραυνοὶ συρίζουσι καὶ ὁ βορρᾶς προσπνέει·
Βροντᾷ φοικτῶς καὶ ἡ χιῶν ὑψοῦται παγετώδης·
Καὶ τῶν ρυάκων ἐν ὄρμῃ τὸ ρεῦμα πέραν ρέει.

Ἀλλὰ δὲν εὖρεν ὁ βορρᾶς ἡ κόρην κοιμωμένην,
Καὶ ἐπλησίασεν αὐτὴν μὲ θώπευμα γαλήνης·
Δὲν θ' ἀναπνεύσῃ τοῦ λοιποῦ, τὴν εὖρε παγωμένην.
Τίς ν' ἀναστήσῃ δύναται τὸν ἐπ' ἐσχάτης κλίνης;

Καὶ τίς ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς ἐν δάκρυον θὰ χύσῃ;
Τίς βλέμμα οἴκτου ἐπ' αὐτῆς τῆς δυστυχοῦς θὰ ρίψῃ;
Τίς μ' ἄνθη τὴν καθεύδουσαν, ὡς ἄνθος, θὰ κοσμήσῃ;
Οὐδεὶς. — Ὁ χοῦς διὰ παντὸς τὴν ὄρφανὴν θὰ κρύψῃ!

Ἦ ἀρετὴ, δὲν ἔτυχες ἐπὶ τῆς γῆς εὐνοίας!
Πάντες σὲ ἀπεστράφησαν, σ' ἐδίωξαν, φεῦ! ὅλοι·
Καὶ εὖρες καταφύγιον ἐν μέσῳ ἐρημίας,
Ὅπου τὰ πάντα ἠρεμοῦν, ἐν τεθλιμμένη πόλει.

Καὶ ἡ Μαρία ἤνθησεν, ὡς ρόδον καὶ ὡς ἴον,
Καὶ ὡς ἡμᾶς ἠτένισεν ἀκτῖνας τοῦ Ἡλίου,

Ἄλλ' αἶφνης ἐγκατέλειψε διὰ παντὸς τὸν βίον
Καὶ ἔπεσεν, ὡς πίπτουσι τὰ ἄνθη τοῦ Μαΐου.

Τρίπηχον γῆν ἐξέλεξε καὶ ἐπ' αὐτῆς κοιμᾶται·
Θὰ κοιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὦ φίλη ἀνθρωπότης.
Εἴμεθα πρόσκαιρα πτηνά, πρόσκαιροι διαβάται,
Διότι ὄναρ ἡ ζωὴ, τὰ πάντα ματαιότης!

(Αὐγουστος 1869)

M. K.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

(*Επιγραφὰὶ Περγάμου).

αγαθητυχη·)νομουντος
δημητριουμηνοσθαργηλιωνος
δευτεραιαλεξωνδαμωνοσει
. . . .εννομονειναιγαμβρειωταις
τασπενθουσασεχεινφαιανεςθι
ταμηκατερρυπωμενηνχρησθαι
δεκαιτουςανδρασκαιτουςπαιδας
τουςπενθουνταςεσθητιφαιαι
εαμμηθουλωνταιλευκιεπιτε
λεινδετανομιματρισαποιοχομε
νοιεσχατονεντρειςμησιντωιδ
τεταρτωιλυεινταπενθητουςαν
δρασταςδεγυναικαςτωιπεμπτωι
καιεξανισταςθαιεκτηςκηδειας
καιεκπορευεσθαιτασγυναικας
τασεξοδουσταςεντωινομωιγε
γραμμεναςεπαναχοντονδεγυ
ναικονομοντουνοπουτουδημουαι
ρουμενοντοιςαγνισμοιστοιςπρο
τωνθεσμοφοριωνεπευχεσθαιτοιςεμ
μενουσινκαιταιςπειθομεναιστωι
δετωινομωιευειναικαιτωνπαρχον
τωναγαθωννησιντοιςδεμηπειθο
μενοισμηδεταισμενουσαιςτα
ναντακαμηθουσιναυταιςειναιωις
ασβουσαιςθουεινμηθενιθεωνεπιδε
καετητονδεμεταδημητριον
στεφανηφορονταμιαναιρεθεντα
αναγραψαιτονδετοννομουςιδυο

στηλαςκαιαναθειναιτημμεν
μιανπροτωνθυρωντουθεσμοφο
ριουτηνδεπροτουνεωτηςαρτε
μιδοςτηςλοχιασανενεγκατω
δεοταμιαστοαναλωματογε
νομενονειςταςστηλαστωι
πρωτωιλογιστηριωι

Ἐπὶ μαρμάρου τετειχισμένου ἐπὶ τινος
κρήνης τῆς κατὰ τὴν ὁδὸν Κινικίου, ὅπερ
ἐκβάλων ὁ Γερμανὸς Χούμαν ἀπέστειλεν εἰς
Βερολίνον, τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον παρεχω-
ρήθη τῷ Συλλόγῳ.

Τὸ ἔμπροσθεν μέρος

τυμβονμφι·

σοιδειμαθετα

οντελιπεστης

ουιασ τεχνης

οσσονγαρφυκρατιστοτιη

τρωνεπλεοπαντων

τοσσοντωναλλωνεξο

χοσεστιγλυκωνψυχη

δεκρεθεωνπαμενημ

ταδαιμονασαλλουσιηλ

θεσην ιεσδενμακαρω

δαπεδωιλαθικαιμοι· . . .

παζενοσωνακοςωστοπ

ροιθε' νυνγαροειοτε
 ρηνημοιρανεχειςβιοτ'...
 αξιονωφιλαδελφαρ'...
 τμονελ χεσαιζη.
 ιητοριηζεξοχεκαι
 ...γαρθηνο...
 ...ει...
 ...ωνδεγο...
 α...ην...εβλυ
 νος'οιονδευπνωι...
 ερευθεταιανθεαμηλ...
 τοιοσκαινεκυσων...
 κατα...εχεωννυς
 δυναμαιθαρρωνευδαι...
 νακληζειν' ολβιεκαζω
 ηπολβιεκαιθανατου
 ειθανιπποκρατησαλλ...
 ουδαρεγωγε τουπαλαιπποκ
 τουσ ουδεναςημοτερας
 αλλετυμονψυχημενει
 ηφιλαδελφουςωμαδε
 ογχιωνιερηκατεχει

Ἐπί τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς στήλης

χαιρεγυκαιπανθεια
 παρανεροσμεταμοιραν
 ρηνολοουθανατουπενθος
 αλαςτονεχω'ουγαρπωτοι
 ηναλοχονζυγηνηιδενη...
 ειδοςκαιπιτυτηνηδεσφορο
 ρυναυτημοικαιπαδαζεγει
 ναοπαντασομοιουσ'αυτηκαι
 γαμετουκηδεοκαιτεκεων
 καιβιοτησοιακακατευθυναςχε
 ενοικωκαικλεοσψωσαςξυ
 νονιητοριησοδεγυνηπερ
 εουσαςμησαπελειπεοτεχνης
 τουνεκασοιτυμβοντευζεγλυ
 κωνγαμετης οςγεκαι...
 τοιοδεμαχευοειφιλαδε
 ...αυτοσεγωκεισο
 ...ισμου...
 αικεθα...
 ροικκοινωνησκααι...

ωδεδεκαζυνηγηαιανεφε
 ...σαμένος

Ἐπί μαρμάρου εύρισκομένου έντινι οίκίᾳ χριστιανική, καὶ σχῆμα στήλης ἔχοντος.

αυτοκρατορακαισαρα
 υτραιανουπαρθικ
 υθεουνερουαυιων
 ραιανονα'ριανον
 θαστοναρχιεραμεγι
 ...δημαρχικηζεξουσαις
 υπατοντ(ο)γτονγης...
 καιθαλασσηςαρχοντα
 ηβουληκαιιοδημος.
 τωνπρωτωνκαιδιδεωκορων
 περγαμηνων
 επιμεληθεντων
 λιουαι...ανο...απολλωνι...
 λιλιουθεοδοτου
 ...λλανολ...
 στρατηγων

Ἐπί μαρμάρου ογκώδους σχῆμα κυβικόν ἔχοντες, εύρισκομένου έν τῇ οίκίᾳ τοῦ Ἰωάννου δάλλη.

ηβουληκαιιοδημοστωννε...
 ετειμησεντιβειρονκλαυδιονπαυλον
 φιλομητορακλαυδιουλοπιανου...
 θουκαιενπασινευχηςτουτη...
 στοαστηςεντωτωννενων...
 κ...
 ...γιασαραντοσκ...
 ουχειλιαρχου...
 ...εναιγυ...

Ἐπί μαρμάρου μετενεχθέντος εκ τῆς ἀκροπόλεως, καὶ ἤδη εύρισκομένου έν τῷ μουσειῷ τοῦ Συλλόγου ἢ «Πέργαμος.»

ΤΟ ΓΙΓΑΝΤΕΙΟΝ ΤΗΛΕΣΚΟΠΙΟΝ

Πλούσιος γαιοκτήμων τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, Ἰάκωβος Δὴλ ὀνομαζόμενος, κατέστρωσε τὰ σχέδια διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κολοσσαίου τούτου ὄργάνου ὑπόσχεται δὲ ὅτι ἐπιτυχῶς θέλει ἐκπεραιώσει αὐτό.

Ὁ Γεώργιος Δάβιδστ γράφει ὡς ἑξῆς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν τεχνῶν τῆς Καλιφορνίας περὶ τοῦ ὄργάνου τούτου.

Ἐλπίζομεν ὅτι πλησιάζει ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τούτου, στηθησομένου δέκα χιλιάδας πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ὑπὸ τὸν διαυγῆ τῆς *Sieuva-Nerada* οὐρανὸν μετὰ τῶν διαφώρων κατασκευασθεισῶν συσκευῶν ἀναλόγων τῷ πελωρίῳ αὐτοῦ μεγέθει, ὑπὸ δεξιῶν δὲ καὶ σοφῶν παρατηρητῶν μεταχειριζομένου καὶ τέλος διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν τελειοτέρων τῆς ἐπιστήμης τρόπων τὰ δύσλυτα καὶ μυστηριώδη τῆς δημιουργίας προβλήματα θὰ λυθῶσι καὶ θὰ γίνωσι τρόπον τινὰ ψηλαφητά.

Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑπερμεγέθους φακοῦ νέας δοκιμὰς θὰ ἐπιχειρήσωσιν, ὅπως ἐπιτύχωσι κάλλιον εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ καταλλήλου εἰς τὰ ἀστρονομικὰ ὄργανα κρυστάλλου.

Πρόκειται νὰ κατασκευασθῇ ἀντικειμενικὸς φακὸς ἔχων διάμετρον τεσσάρων μέτρων, ἐστιακὴν δ' ἀπόστασιν τεσσαράκοντα μέτρων, καὶ μεγεθῶν τ' ἀντικείμενα εἰκοσιοκτῶ χιλιάδας φοράς κατὰ διάμετρον.

Διὰ τοῦ νέου τηλεσκοπίου τῆς Καλιφορνίας ἐλπίζουσι ν' ἀναλύσωσι τὰς φωτοσφαιλάς, αἵτινες μέχρι νῦν ἀντέσχον εἰς τὰς μάλλον σοφὰς δεξιῶν παρατηρητῶν παρατηρήσεις. Ὅπως δὴ ποτε, ἂν κατορθωθῇ ἡ πραγματώσις τοῦ σχεδίου τούτου, θέλει εὐρυνθῆ πολὺ ὁ κύκλος τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων. Οἱ πλανῆται διὰ τοῦ ἰσχυροῦ τούτου τηλεσκοπίου παρατηρούμενοι θέλουσι φανῆ ὅλως διάφοροι, τὰ δὲ μεγέθη αὐτῶν μάλ-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΤΛ. Θ')

λον καταπληκτικά. Ὁ Ἄρης λόγου χάριν φανήσεται ἑκατοντάκις μεγαλειότερος παρ' ὅτι βλέπομεν τὴν σελήνην καὶ τοι μικρόν τι μόνον μέρος τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ θὰ εἶναι ὁρατὸν συγχρόνως. Τὸ μέγα διάφορον τῶν γενησομένων ἀνακαλύψεων εἰς τὴν φυσικοαστρονομίαν διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ Ἄρεως δὲν δύναται νὰ προλεχθῇ. Τὸ πρόβλημα περὶ τῆς ὕλης τῶν δακτυλίων τοῦ Κρόνου θέλει λυθῆ, ὁμοίως καὶ τὸ περὶ τοῦ Διὸς καὶ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ τῶν πλανητῶν μεταξὺ τοῦ Κρόνου κειμένου.

Ἡ σελήνη διὰ τοῦ ὄργάνου τούτου παρατηρουμένη θ' ἀφίσταται ἡμῶν μόνον τρεῖς λεύγας θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἴδωμεν, ἂν εἰς τὸν δορυφόρον μας ὑπάρχουσι κάτοικοι· θέλομεν δὲ κάπως θετικῶς παρατηρήσει περὶ τῶν ἠφαιστιωδῶν καὶ γεωλογικῶν φαινομένων τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς σελήνης τελομένων.

Ἵπολογίζουσι τὴν δαπάνην τοῦ ὄργάνου τούτου εἰς πέντε ἑκατομμύρια φράγκων.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποθέσῃ τις τὰ μέλλοντα νὰ ἐξακριβωθῶσι περὶ τῆς φύσεως διαφώρων πλανητῶν, καὶ τὰ νέα συστήματα τὰ ἐν τῷ ἀχανεῖ τοῦ στερεώματος βασιλείῳ διὰ τοιούτου ὄργάνου ἀνακαλυφθησόμενα. Τὸ ἀπαιτούμενον χρηματικὸν κεφάλαιον διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ὑπὲρ εὐγενεστέρως τῶν ἐπιστημῶν ἐσχηματίσθη ἤδη. Καθ' ὅλας δὲ τὰς πιθανότητας ἡ μεγαλειτέρα τῶν νεωτέρων χρόνων ἐπιχειρήσις πρὸ πέντε ἐτῶν θέλει περαιωθῆ.

Τὸ ἀντανακλῶν κάτοπτρον τοῦ μοναδικοῦ τούτου τηλεσκοπίου θ' ἀποτελεῖται ἐκ πλήρους ἰδραργύρου κυλίνδρου περὶ τὸν αὐτοῦ στρεφόμενον ἄξονα ἢ ἐπιφάνεια τοῦ κυλίνδρου θὰ εἶναι κοίλη καὶ σχήματος τελείως παραβολικοῦ. Μεγάλως δυσκολίας θ' ἀπαντήσωσιν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑπερμεγέθους τούτου κυλίνδρου, ὅστις πρέπει νὰ ἔχη ταχύτητα μεγάλην καὶ ὁμοίμορφον, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ θέσις πρέπει νὰ μεταβάλληται ἀπὸ τοῦ ὀριζοντίου μέχρι τοῦ καθέτου.

Δ. Κερεσσετζόπουλος.

ΤΟ ΦΥΛΛΟΞΗΡΟΝ ΕΝΤΟΜΟΝ.

Μόλις χάρις τῇ εὐεργετικωτάτῃ ἐπιρροῇ τοῦ θειοχώματος, αἱ ἀμπελοὶ ἀπηλλάγησαν ἐκ τοῦ ὠιδίου, ὅπερ ἐπὶ πλείστα ἔτη κατέστρεφεν αὐτάς, καὶ αἰφνης ἀνεφάνη ἐλάχιστόν τι ἡμίπερον, ὅπερ ἐπαπειλεῖ νὰ ἐξαφανίσῃ τὸ δενδρύλλιον, οὗτινος ὁ καρπὸς εἶναι ἡ κυριώτερα πηγὴ τοῦ πλούτου διαφόρων χωρῶν.

Τὸ ὠίδιον ἐφιλοδώρησεν ἡμῖν ἡ Ἀμερικὴ. Τὸ κρυπτόγαμον τοῦτο ἀνεφάνη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Εὐρώπην ἐντὸς τῶν ὑελοσφράκτων ἀμπελώνων τῆς πόλεως *Margate*, κειμένης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ταμέσιως, ὅπου ἐκαλλιεργούντο διάφορα εἶδη ἀμπελώνων τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐπίσης ὀφείλομεν κατὰ τὸν Κύριον *Planchon* καὶ τὸ φυλλόξηρον ἔντομον.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐντόμου τούτου εἶναι κατὰ πολὺ μᾶλλον ἐπιφοβὰ ἢ τὰ τοῦ ὠιδίου, καθότι ἡ ἐργασία του εἶναι ὑπόγειος προσκολλάται ἐπὶ τῆς ρίζης, καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν καθιστᾷ ἄγονον μεγάλης ἐκτάσεως ἀμπελον.

Τὴν ἐπικειμένην ταύτην παντελῆ καταστροφὴν προβλέπουσα ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις διώρισεν ἐπιτροπὴν, εἰς ἣν ἀνήθηκε τὴν ἐντολὴν τοῦ νὰ ἐξεύρῃ τὸν τρόπον τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ φθοροποιοῦ τούτου παρασίτου. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ Κυρίου *Dumas* ἀσμένως δέχεται πᾶσαν κοινοποίησιν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἣν ἤθελέ τις τῇ ἀπευθύνει, συζητεῖ καὶ καθυποβάλλει ὑπὸ δοκιμασίαν ὅλα τὰ προτεινόμενα μέσα, ἅτινα φαίνονται ὅτι παρέχουσιν ἐλπίδα τινὰ ἐπιτυχίας, καὶ ὥρισεν δὲ ἀμοιβὴν 300 γιλ. φράγκων ὑπὲρ τοῦ ἀνακαλύψοντος τὸ δραστηκώτερον, εὐχρηστότερον, οἰκονομικώτερον καὶ γενικώτερον φάρμακον πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἐντόμου τούτου. Ἐχομεν δ' ἐλπίδας ὅτι ἡ ἀμοιβὴ αὕτη ἐν βραχεί μέρει θέλει ἀπονεμηθῆ, καθὼς διὰ τὰς διαφορὰς προταθέντα καὶ

δοκιμασθέντα μέσα μέχρι σήμερον παρήγαγον σχεδὸν εὐχάριστον ἀποτέλεσμα· δυστυχῶς ὅμως ἐξ αὐτῶν ἄλλα μὲν, ὡς παρακατιὸν θέλομεν ἰδεῖ, δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰμὴ εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, ἄλλα δὲ ἀπαιτοῦσι τόσον μεγάλην προσοχὴν περὶ τὴν ἐφαρμογὴν των, ὥστε δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἀκινδύνως παρὰ πάντων ἐν γένει.

Πόθεν προέρχεται τὸ φυλλόξηρον; Τίνι τρόπῳ ἐνεργεῖ; Πῶς διαδίδεται; Μεταξὺ τῶν δοκιμασθέντων μέσων πρὸς καταστροφὴν του ποῖα εἶναι τὰ δραστηκώτερα; Ἴδου τὰ ζητήματα, περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν πραγματευθῆ, ἐρειδόμενοι ἐπὶ ἐπισήμων ἐκθέσεων καὶ ἄλλων σπουδαίων διατριβῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων μνημονεύομεν τὴν σπουδαίαν πραγματείαν τοῦ *K. J. E. Planchon*, καὶ τὰς νεωστὶ γενόμενας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιστημῶν κοινοποιήσεις παρὰ δύο τῶν σημαντικωτέρων μελῶν αὐτῆς, τῶν *KK. Dumas* καὶ *Bouley*.

Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ φυλλοξήρου καὶ τῶν καταστρεπτικῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1854. Πρῶτος δὲ *K. Asa Fitch*, Ἀμερικανὸς ἐντομολόγος, ἀνεκάλυψεν ἐπὶ φύλλων ἀμπελοῦ ἀντιβάλλον κοίλην χρησιμεύουσαν ὡς ἄστυλον εἰς εἶδος τι φθειρῶν στρογγύλου σώματος καὶ μὲ ἐκμυζήτηριον εἰς τὸ στόμα. Πέριξ τοῦ ἐντόμου τούτου ὑπῆρχον ἐκατοστύες ὧν, ἐξ ὧν ἐξήρχοντο μικρὰ ἔντομα, ἅτινα κεντῶντα ἕκαστον τρυφερὸν εἰσέτι φύλλον, κατεσκεύαζον ἀντιβάλλον (*galle*) ὁμοίαν ἐκείνης, ἐν ᾗ ἡ μήτηρ ἦτο κλεισμένη. Ὁ *K. Fitch* ἐταξινόμησε τὸ ἔντομον τοῦτο εἰς εἶδος, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἀνήκε, καὶ τὸ ἐθεώρησεν ἀνίκανον νὰ ἐπιφέρει σπουδαίαν τινὰ βλάβην. Τὴν γνώμην ταύτην ὅμως δὲν συνεμερίσθησαν καὶ οἱ συμπατριῶταί του *Benjamin Walsh* καὶ *Charles Riley*. Τῷ 1867 ὁ δόκτωρ *Henri Schimer* παρετήρησεν ἐπὶ κλήματος ἀμπελοῦ τὰς ἰδίαις ἀντιβαλλόνους, τὸ ἴδιον ἔντομον, καὶ πρὸς τούτοις ἄτομον πτερωτῶν, ὅπερ ὑπέθεσεν ὅτι ἦτο τὸ ἄρρον.

Καὶ ἄλλοι φυσιολόγοι παρετήρησαν ἐπίσης τὸ ἔντομον τοῦτο, ἀπαντῶντες αὐτὸ εἰς διαφόρους περιστάσεις καὶ ἐποχὰς τῆς ζωῆς του, τὸ κατέταξεν ἕκαστος καὶ εἰς διάφορα γένη. Ὁ μὲν *π. χ.* τὸ ἐνόμισεν ὡς *Pemphigus*, ὁ δὲ ὡς *Dactylosphara*, ἄλλος ὡς *Peritymbia*, ἕτερος ὡς *Rhizophis*, καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ὅταν ὅμως λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὰς μεταμορφώσεις, ἃς ὑφίστανται τὰ ἔντομα, τὰς μεταβολὰς, ἃς λαμβάνουσι κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ζωῆς των, καὶ τὰς τροποποιήσεις, αἵτινες προέρχονται ὡς ἐκ τῆς θέσεως, εἰς ἣν εὐρίσκονται, εὐκόλως κατανοεῖ τὴν μεγάλην δυσκολίαν τῆς κατατάξεως αὐτῶν εἰς τὸ γένος, εἰς ὃ πραγματικῶς ἀνήκουσιν.

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ ἀπὸ τοῦ 1863 μέχρι τοῦ 1868 τὸ ἔντομον, οὗτινος τὸ γένος εἰσέτι ἐφιλονεικεῖτο, ἀνεφάνη εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας. Ὁ *Westwood* ἔκκαμε σπουδαίαν τινὰ ἀνακάλυψιν· εὗρε δηλ. αὐτὸ ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν ἀντιβαλλόνων τῶν φύλλων, ἀλλὰ ἐξηπλωμένον ἐν εἴδει πλακῶς καὶ ἐπὶ τῶν ριζῶν τοῦ δενδρύλλιου.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ 1863 οἱ ἀμπελουργοὶ ἐθεώρησαν ὅτι ἄγνωστός τις ἀσθένεια κατεμάστιζεν ἀμπελοὺς τινὰς, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ρήνου εὐρισκομένης. Πάραυτα τὸ κακὸν ἐξετάσθη σπουδαίως καὶ εἰς διάφορα ἄλλα διαμερίσματα τῆς Γαλλίας, ὅπερ οὐκ ὀλίγον ἀνησύχησε τοὺς πάντας. Ἐπὶ τούτῳ δὲ βοτανικοὶ καὶ γαιοκτήμονες συνήλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ὅπως σπουδάσωσι τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἀσθενείας καὶ ἀνακαλύψωσι τὴν αἰτίαν αὐτῆς. Ἐθεσβαίωθησαν ὅτι ἡ ἀσθένεια αὕτη ὀρμημένη ἀπὸ κέντρου τινὸς προχωρεῖ βραδέως μὲν, ἀλλὰ ἀκαταπαύστως, μεταβαίνουσα ἀπὸ κλήματος εἰς κλήμα, μέχρις ὅτου κατακλύσει ἅπασαν τὴν ἀμπελον, ὅπως μεταβῆ κατόπιν εἰς ἄλλην.

Μετὰ ἐνδελεχῆ μελέτην καὶ ἐπανειλημμένα παρατηρήσεις ὁ Κύριος *Planchon* ἀνεκάλυψε διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἐπὶ μεμολυσμένου κλήματος λεπτοτάτην τινὰ ὑποκί-

τρινον κόκκινον ἔντομον ὁμοιοζόντων πρὸς εἶδος τι ἡμιπτέρων σκολήκων· ἀπέδειξε δὲ πρὸς τούτοις τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ριζῶν ὅλων τῶν μεμολυσμένων κλημάτων· μετὰ τινὰ δὲ καιρὸν κατόπιν ἐπιμόνων παρατηρήσεων ἀνεκάλυψε τὸ ἔντομον εἰς τὴν ἔφησον αὐτοῦ ἡλικίαν, ὅποτε ἀρχεται τῆς καταστρεπτικῆς αὐτοῦ ἐργασίας. Ἐκτοτε πᾶσα ἀμφιβολία περὶ τοῦ γένους τοῦ ἐντόμου τούτου ἐξηφανίσθη, καὶ παρὰ πάντων ἀνωμολογήθη ὅτι ἦτο τὸ *φυλλόξηρον ἔντομον*.

Ἀναγνωρισθέντος ἤδη τοῦ γένους καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐντόμου τούτου, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐσυζητεῖτο, ποῖα εἶναι ἡ πατρίς αὐτοῦ. Χάρις ὅμως εἰς τὰς λεπτομερεστάτας ἐρεῦνας τῶν φυσιολόγων, βοτανικῶν καὶ ἐντομολόγων, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὰς τοῦ Κυρίου *Planchon* ἀπεδείχθη ὅτι, ὅπου δήποτε καὶ ἂν ἐράνη τὸ ἔντομον τοῦτο, διεδόθη ἐκ κλημάτων μεμολυσμένων προελθόντων ἐκ τῆς Ἀμερικῆς. Περὶ τούτου μύριαις δυνάμεθα νὰ φέρωμεν ἀποδείξεις, τὰς ὁποίας ὅμως χάριν συντομίας παραλείπομεν.

Σήμερον τὸ μόλυσμα διαδίδεται ἀπὸ κλημάτων προελθόντων ἐκ μεμολυσμένων χωρῶν, ὁ δὲ τρόπος τῆς ἐπεκτάσεως αὐτοῦ γίνεται διὰ δύο τρόπων, διὰ τε τῆς μεγεθύνσεως τῶν ἤδη ἐσχηματισμένων ἐστῶν καὶ τῆς γενέσεως νέων. Ὁ πρῶτος τρόπος τῆς ἐπεκτάσεως ὀφείλεται εἰς τὴν ἐνστικτον τῶν ἀπτέρων ἔντομων ῥοπήν πρὸς μετανάστευσιν· τὰ ἔντομα ταῦτα, ἀφ' ὧν καταστρέψωσι μίαν ρίζαν, τρέπονται πρὸς τὰς πέριξ αὐτῶν, καὶ οὕτως ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρέχεται ἡ τῆς ἐστίας ἐπέκτασις. Ὁ δὲ δεύτερος τρόπος ὀφείλεται εἰς τὰς λεγεῶνας τῶν πτερωτῶν ἔντομων, ἅτινα ὁ ἀνεμὸς ἀναρπάζει καὶ διασπείρει εἰς μεγάλας ἀποστάσεις.

Ἐπὶ τῆς ἐν τοσούτῳ φάρμακον κατὰ τῶν φυλλοξήρου ἔντομου. Ὁ *K. Dumas*, ἐπιστήμων διακεκριμένος, οὐδαμῶν περὶ τούτου ἔχει ἀμφιβολίαν. Εἴπομεν ὅτι τὸ ἔντομον τοῦτο κατὰ δύο τρόπους ἔχει ὑπο-

χθονίως, διχθένον ἐν ταῖς ρίζαις, τὰς ὁποίας καταβροχθίζει, καὶ ἐναερίως. Τὸ ἄπτερον ἔντομον εἶναι πολὺ τρομερώτερον τοῦ πτερωτοῦ τούτου ὁ μόνος κίνδυνος εἶναι μὴ προπαρασκευασθῆ μελλούσας γενεάς· ἵνα ἐπισπεύσῃ τις ὅμως τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ἄπτερον ὀφείλει· κατ' ἀρχὰς νὰ πολεμήσῃ, διότι βέβαιον εἶναι ἤδη ὅτι ἐπὶ ἐξ μῆνας τοῦ ἐνιαυτοῦ ζῆ ἐπὶ τῶν ριζῶν. Ἄν κατορθώσῃ τις λοιπὸν νὰ καταστρέψῃ τὸ ἄπτερον πνίγων αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἄμμον ἢ κατακλύζων τὸ μέρος ἐκεῖνο δι' ὕδατος καὶ προκλων ἀσφυξίαν ἢ δηλητηριάζων αὐτὸ διὰ διαφόρων τοξικῶν, πολὺς τότε δὲν ἀπαιτεῖται χρόνος, ἵνα ἐξαλειφθῇ καὶ τὸ πτερωτόν.

Εἰς τὰ ἀμμόωδη μέρη δυσκόλως ἀναπτύσσεται· διὸ ὁ K. *Duclaux* ἐσκέφθη νὰ καλύψῃ δι' ἄμμου μέρος τῶν ριζῶν παντοῦ δ' ὅπου ἐπραξέ τούτο, τὸ ἔντομον ἐξονώθη. Καὶ εἰς τὸ *Medoc*, ὅσας ἐκάλυψαν ἀμπέλους δι' ἄμμου περὶ τὴν ρίζαν, τὰς εἶδον μετ' οὐ πολὺ ἀναγεννηθείσας· δυστυχῶς ὅμως ἡ ἄμμος δὲν εἶναι πανταχοῦ ἀφθονος. Τὸ δεύτερον θεραπείας μέσον, τὸ διὰ κατακλύσεως τοῦ ὕδατος, εἶναι ἐπίσης δυσχερὲς διότι ἵνα τὸ μέτρον τούτο φέρῃ ἀποτέλεσμα, ἀνάγκη νὰ διατηρήσῃ τις ἐπὶ τινα χρόνον ὑδάτινον στρώμα 10 ἢ 12 ἑκατοστομέτρων περὶ τὸ φυτὸν, ἐν ᾧ πολλοὶ ἄμπελοι, αἱ καλλίτεροι μάλιστα, κείνται ἐπὶ κατωφερειῶν λοφίσκων. Μένει τὸ τρίτον, τὸ διὰ τῆς δηλητηριάσεως.

Μεταχειρίζονται πρὸς τούτο τὸ ἀρσενικὸν ὄξος, τὸ πετρελαϊκόν, τὸ θειώδες ἀνθράκιον, τὸ φοινικὸν ὄξυν καὶ τὸ ἀμμωνιακὸν σουλφίδρατον. Δυστυχῶς καὶ ἐνταῦθα· αἱ μὲν τῶν ὕλων αὐτῶν εἶναι ὑπὲρ μέτρου ἀκριβαί, αἱ δὲ ἐμπρηστικαὶ καὶ κινδυνώδεσταται· διότι, ὅταν δὲν γινώσκῃ τις πῶς νὰ κάμῃ χρῆσιν αὐτῶν, φονεύει καὶ τὸ ἔντομον καὶ τὸ φυτὸν συγχρόνως. Εἰς πῶσα μέρη, μεταχειρισθέντες μέ τινα περισσοτέραν ἀφθονίαν τὸ θειώδες ἀνθράκιον, δὲν ἔκαυσαν τὰς ἀμπέλους!

Τὸ οὐσιωδέστερον εἶναι, πρὶν ἢ κάμῃ

τις χρῆσιν τῶν φαρμάκων αὐτῶν, νὰ τὰ δοκιμάσῃ, εἰς μικρὰς δόσεις πάντοτε. Ὁ K. *Dumas* ἐφεῦρε πρὸς τούτο θαυμάσιον μικρὰν μηχανήν, ἣν στενωῶς συνιστῶμεν τοῖς ἀμπελοργοῖς. Συνιστῶμεν ὡσαύτως τοῖς ἰδίοις καὶ τὸ ἐπὶ τούτῳ πολῦτιμον τοῦ αὐτοῦ σύγγραμμα, ἐν ᾧ πλὴν τῶν ἀνωτέρω θέλουσιν εὐρεῖ καὶ ἄλλα ἀρμόδια φάρμακα, καὶ, τὸ σπουδαιότερον, εὐθυνώτατα. Ὡς ἔσχατον δὲ ἀπαλλαγῆς μέσον οὐδὲν ἄλλο μένει ἢ ἡ καταστροφὴ τῆς προσβαλλομένης ἀμπέλου, ἵνα προληφθῇ τὸ κακὸν καὶ σωθῶσιν, εἰ δυνατόν, αἱ λοιπαί. Κατὰ τῶν μεγάλων δεινῶν, ἀνάγκη μεγάλων φαρμάκων. Ἄν, ὅτε ἡ ὀλέτεια ἀσθένεια αὐτῆ ἐφάνη τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ, τὴν ἐπολέμουν διὰ τοῦ πυρός, ἤθελον ἴσως ἀπ' ἀρχῆς τὴν καταστρέψῃ, διότι προχωρεῖ βραδέως πολὺ. Δυστυχῶς τὴν ἀφῆκαν καὶ ἐρρίζωσε.

Ἐρρίζωσε καὶ ἐξηπλώθη τοσοῦτον, ὥστε σήμερον δεκατέσσαρες ἐπαρχίαι τῆς Γαλλίας μαστίζονται ἀπὸ τὸ καταστρεπτικὸν ἔντομον. Ἐν τῇ Γὰρ ἡ ἐφετεινὴ εἰσοδεία μόλις ἔφθασε τὸ ἡμισυ μετρίας συνήθους, ἡ δὲ ἐπαρχία τῆς Ἐρώλ (*Herault*), μόνη αὐτῆ παράγουσα τὸ 1/5 τῆς ὕλης Γαλλίας, εἶναι καὶ αὕτη βαρέως προσβεβλημένη.

» Κατὰ τοὺς ὑπὸ σοφῶν ἐπιστημόνων ἀνδρῶν γενομένους ὑπολογισμοὺς, λέγει ὁ Γρασσὲ ἐν τῇ τελευταίᾳ πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ἐκθέσει του, ἐν καὶ μόνον τῶν ἐντόμων τούτων δύναται ἀπὸ τοῦ Ἄπριλίου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου ἐνὸς καὶ τοῦ ἰδίου ἔτους, νὰ γεννήσῃ διαδοχικὰς γενεάς, ὧν τὸ σύνολον ἀναβαίνει εἰς πολλὰ δισεκατομμύρια.»

Καὶ καταλήγει ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἂν συντόμως δὲν εὐρωσιν ὀριστικὸν καὶ δραστήριον φάρμακον κατὰ τοῦ φυλλοξήρου ἐντόμου, αἱ πλείεσται τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀμπέλων θέλουσι καταστραφῆ, πρὶν ἢ πολὺς περέλθῃ χρόνος.

(Ἐκ τῆς Γαλ. ὑπὸ K. I.).